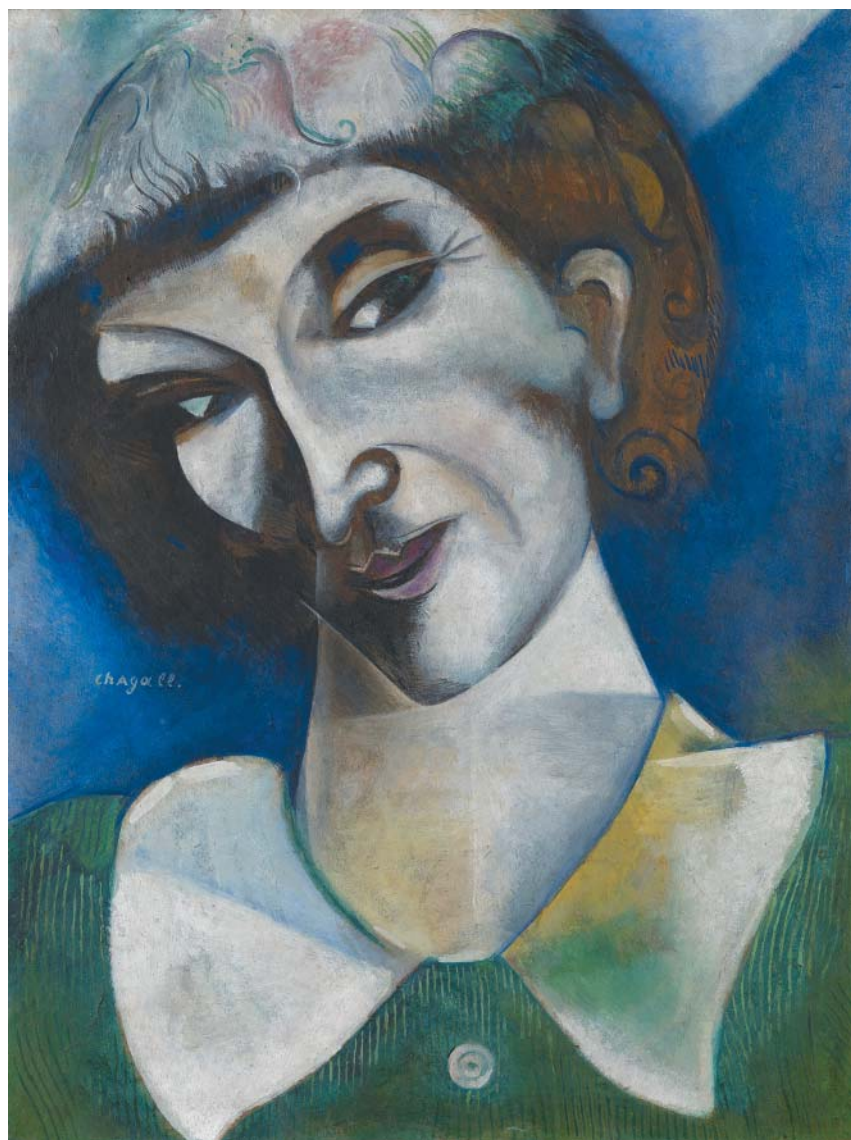

הַשָּׁבֻעַ   הַחֹדֶשׁ
ŠVAT
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Kunstmuseum Basel. Martin P. Bühler © Bildrecht, Wien 2024.

Marc Chagall: *Autoportrét*, 1914, olej na plátně.
(K textu na stranách 14–15.)

80. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ

Pět desítek přeživších vězňů, političtí vůdci řady evropských zemí včetně prezidenta ČR Petra Pavla a stovky dalších lidí si 27. ledna na jihu Polska připomněli 80. výročí osvobození nacistického koncentračního a vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Přimo u brány někdejšího tábora v Osvětimi-Březince zazněly vzpomínky na hrůzné osudy lidí, jejichž životy ukončila za druhé světové války nacistická vyhlazovací mašinerie, i varování před šířícím se antisemitismem. Účastníci ceremoniálu se shodli, že jde o jedno z posledních výročí, kdy mohou o tragédii holokaustu promluvit přeživší. *čn*

MEZINÁRODNÍ DEN OBĚTÍ HOLOKAUSTU

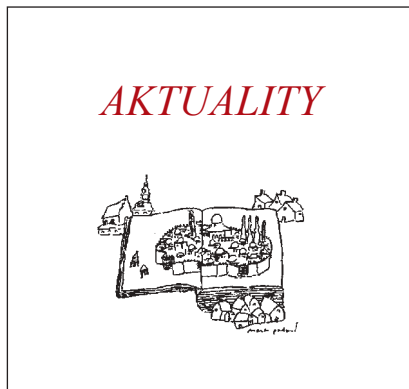
Federace židovských obcí v České republice a Nadační fond obětem holocaustu uspořádaly ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky a pod záštitou prezidenta České republiky Petra Pavla vzpomínkové setkání u příležitosti Dne památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, které se uskutečnilo v úterý 28. ledna 2025 od 10 hodin ve Španělském sále Pražského hradu.

Vzpomínkového setkání se zúčastnil prezident republiky Petr Pavel, přeživší nacistických koncentračních táborů a jejich potomci, senátoři, velvyslanci, rektori, vrchní zemský rabín, zástupci státních úřadů a další významné osobnosti společenského života.

Součástí letošního slavnostního setkání byly projevy prezidenta republiky Petra Pavla, předsedy Senátu Parlamentu ČR Miloše Vystrčil, ministra kultury Martina Baxy, ředitelky Muzea romské kultury v Brně Jany Horváthové a předsedy Federace židovských obcí v České republice Petra Papouška.

Zazněly koncertní skladby Ericha Wolfganga Korngolda a Ernesta Blocha v podání Judity Škodové, Kateřiny Ochmanové a Davida Šimečky ??z Quasi Tria. Dále vystoupí orchestr Laudero-vých škol Širat hajam a dětský sbor Kol hanešama pod vedením Heleny Ester Divecké se sólovými party Omera Tala a Greta Joranové. Vzpomínkové setkání bylo živě přenášeno na ČT24.

Památný den si připomenou také další instituce. Ministerstvo zahraničních věcí pořádalo pro velvyslance a diplomatický sbor 24. ledna v Černínském paláci vzpomínkové setkání, kterého se zúčastnilo 67 zahraničních velvyslanců a vedoucích

misí. Centrum paměti a dialogu Bubny připravilo na 27. ledna připomínkovou projekci na místě bývalého shromaždiště ve Veletržní ulici v Praze 7 a připojilo se k celosvětové kampani #WeRemember. Památník Terezín pořádal 27. ledna průvod světél, který začal v Terezíně u pamětní desky u bývalé vlečky a pokračoval na tamní židovský hřbitov, kde si účastníci mohli vyslechnout proslovy ředitele Památníku Terezín Jana Roubínka a přeživší terezínského ghetta Michaely Vidlákové. Židovské muzeum v Praze s Židovskou obcí v Praze nechalo 29. ledna hodin rozeznít Španělskou synagogu koncertem NeoKlasik orchestru. *řo*

VOLBY VE FEDERACI ŽO

18. prosince 2024 se uskutečnila první ustavující schůze Rady FŽO v ČR, které se účastnilo 39 zástupců židovských obcí a přidružených organizací. Ti zvolili mandátovou a volební komisi a poté, co bylo konstatováno, že shromáždění je usnášeníschopné, revizní komise zvolila svého předsedu, kterým se stal pan David Markovič. Poté přistoupila rada k volbě předsedy FŽO. Jediným navrženým kandidátem byl dosavadní předseda Ing. Petr Papoušek. Ve volbě, provedené tajným hlasováním, bylo odevzdáno 38 hlasovacích lístků, přičemž 36 hlasů bylo pro navrženého kandidáta, dva byly odevzdány prázdné. Předsedou FŽO v ČR byl na volební období 2024–2028 naprostou většinou hlasů zvolen Petr Papoušek, který se po vyhlášení výsledku ujal řízení schůze.

Dalším bodem ustavující schůze byla volba sedmi členů prezidia FŽO z deseti navržených kandidátů. V tajném hlasování byli zvoleni: Jiří Daniček, Emma Günsberger, Jáchym Kanarek, Michael Lichtenstein, Marta Malá, Jana Novotná a Tomáš Pézl. Každý ze zvolených čle-

nů prezidia je současně místopředsedou FŽO. *jd*

ŠALOM ALEJCHEM

Český rozhlas vysílá každou neděli od 19.45 hodin na frekvenci FM 107 půlhodinový magazín *Šalom alejchem*, který představuje židovský život u nás, v Izraeli i v dalších zemích, seznamuje s židovskými osobnostmi, upozorňuje na nové knihy a kulturní pořady na židovská témata. Pozornost věnuje i judaismu a židovským dějinám. Na přípravě pořadu se podílí a jeho pravidelným příspěvatelem je od roku 1994 Leo Pavlát. Odvysílané pořady si je možné poslechnout ze záznamu na webu Českého rozhlasu: <https://regiony.rozhlas.cz/salom-alejchem> - 6195507. *čr*

ZACHOVÁNÍ PAMĚTI

V Libereckém kraji se nachází několik objektů, které připomínají tragické události 20. století spojené s cílenou likvidací židovského a romského obyvatelstva. Od roku 2023 probíhá grantový projekt „Zachování paměti. Poválečná reflexe holocaustu v pomníkové tvorbě a výtvarném umění“ pod záštitou Ústavu dějin umění, na kterém participují i další instituce, jako je NPÚ nebo Židovské muzeum. Jedním z jeho cílů je vytvoření databáze pomníků, památníků a pamětních desek holocaustu dochovaných v českých zemích, včetně jejich umělecko-historického hodnocení a zasazení do širšího, proměňujícího se kulturního a historického kontextu. *kvk*

OBSAH

- Slovensko 2025 **3, 8–9**
 Komentář k Tóře **4–5**
 Půlka života – rozhovor s ředitelkou
 Laudero-vých škol T. G. Váňovou **6–7, 9**
 O knize *Spálených knih*
 V. Weidermanna **10**
 Tomáš Tomášek: Ahava **11**
 Vlastní úhel pohledu –
 o americkém filmu *Brutalista* **12–13**
 Výstava Marca Chagalla
 ve vídeňské Albertině **14–15**
 Několik poznámek ke knize
 Tomáše Krause **16–17**
 Marc Chagall: *Můj život* **17**
 Tři soudničky Karla Poláčka **18–19**
 Opravené hroby pedagogů
 židovského gymnázia v Brně **20**
 Izrael: Příměří, či konec války **21**
 Výběr z českých médií **22**
 O knize *Ruka s vytetovaným číslem* **23**
 Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
 Zprávy ze světa **28**

Na Slovensku sa nie je veľmi čím pochváliť, štát sa otriasa v základoch. Pri opise situácie hrozí, že menej znalý čitateľ bude autora podozrievať z preháňania. Opieram sa však o viaceré komentáre pomerne zhodne opisujúce situáciu na dnešnom Slovensku.

Voľbami sa na Slovensku k moci dostala skupina politikov, ktorí úprimne a hlboko pohrdajú právom a zákonmi, rešpektujú len silu, rozumejú technológii moci, milujú peniaze. Podporujú korupciu, vydierajú sudcov a prokurátorov, trestajú neskorumpovaných vyšetrovateľov a čestných policajtov. Vyťahujú svojich, v minulosti odsúdených kumpánov z väzní a kriminalizujú tých, ktorí ich tam dostali. Rušia pre nich nepohodlné zložky polície a prokuratúry, zastavujú rozbehnuté vyšetrovania korupčných káuz, ktoré sa týkajú osôb im blízkych. Zmenili formuláciu trestného zákona tak, že sebe udelili beztrestnosť a tým, ktorí sa pokúšajú vzdorovať bezpráviu, dali nálepku zločincov. Sú vulgárni, primitívni, neslušní a arogantní. Verejnosť pozná dlhé hodiny kamerových záznamov, na ktorých sa naši poprední politici vrátane premiéra jazykom sprostej galerky bavia o tom, ako oklamať súdy, falošne vypovedať, mariť spravodlivosť, manipulovať verejnú mienku, oslobodiť kumpánov z väzenia, prekrútiť zákon a spravodlivosť, kompromitovať svojich odporcov.

ŠTYRI SVETOVÉ STRANY ROBERTA FICA

Slovenská spoločnosť je silne polarizovaná, dokonca fragmentalizovaná na množstvo rôznorodých, vzájomne nekompatibilných skupín. S tým súvisí ťažko pochopiteľná skutočnosť, že napriek všetkému, čo sa na svetlo dňa dostalo, má vládna moc aj naďalej dominantne silný voličský potenciál.

Ekonomika Slovenska sa zhoršuje. Deficit rozpočtu je každoročne vysoký, zadlženosť štátu rastie. Dôsledkom je zníženie ratingu Slovenska jednou z dominantných ratingových agentúr. Štát sa pokúša zabrániť finančnému krachu zavedením „konso-

lidačného balíka“, čo je súbor predovšetkým daňových opatrení. Cieľom je zvýšiť príjmy štátu a vedľajším účinkom je, respektíve bude (v blízkom čase) zhoršenie životnej úrovne obyvateľov.

Investičný deficit poznamenáva oblasť ako doprava, školstvo, energetika a zdravotníctvo. Problémy spoločnosti sa neriešia, miesto toho sa „zameťajú pod koberec“. Zmienku si zasluhuje aj vládna politika v oblasti kultúry. Jej podstatou sú plošné čistky zamerané snáď proti každému, kto je kompetentný a má ku kultúre pozitívny vzťah. Nahrádzajú ich ľudia, kto-

SLOVENSKO 2025

*Ako sa nad Tatrou blýska
a aké hromy bijú*

rých hlavnou kvalifikáciou je lojalnosť.

Kritika dopadla aj na mediálnu politiku vlády. Značné množstvo politikov vládnej koalície odmieta akúkoľvek komunikáciu s tromi mienkotvornými slovenskými denníkmi a to s *Dennikom N*, denníkom *Sme* a spravodajským portálom *Aktuality.sk*. Na druhej strane tí istí politici radi a ochotne poskytujú svoje vyjadrenia konšpiračným mediám a problémovým internetovým portálom, napr. periodiku *Zem a Vek* Tibora Rostasa alebo mediám pracujúcim v prospech Kotlebovej ĽSNS alebo Republiky Milana Uhríka. Ešte pred krátkym časom sa strana Smer deklarovala ako „hrádza proti extrémizmu“, pričom za extrémizmus označovala práve Kotlebovú ĽSNS a od nej odvodenú Republiku. Dnešná situácia je taká, že stranu Republika vidí značná časť komentátorov ako potenciálne najbližšieho partnera dominantnej vládnej strany Smer.

Na poli medzinárodných vzťahov slovenská vláda deštruuje jednotu Európskej únie, vystupuje proti „brusel-skému diktátu“ a „americkému imperializmu“, kydá na „Západ“, poklonkuje Rusku, odmieta pomocť Ukrajine. Bývalý komunista a súčasný premiér Robert Fico hovorí, že „za vojnu na Ukrajine je zodpovedný Západ a USA“ a že

„Západ a Európska únia podporuje vzájomné vraždenie Slovanov“. Koncom decembra 2024 podnikol Fico nečakanú a vopred neohlásenú cestu do Moskvy, kde sa stretol s prezidentom Putinom. Táto cesta vzbudila búrku nevhôle doma aj v zahraničí a opätovne oživila pochybnosti o zahraničnopolitickej ukotvenosti Slovenska, ktoré síce patrí do zväzku NATO aj EU, ale miestami sa správa, ako keby bolo jednou z ruských gubernií.

(„Naša zahraničná politika je dôsledne orientovaná na všetky štyri svetové strany. Sú to tieto tri: Rusko a Čína. Ale Čína je veľmi ďaleko.“ Štyri svetové strany Roberta Fica v podaní slovenskej krčmy.)

Na tomto mieste chcem referovať o jednom špecifickom fenoméne vládnej politiky a síce o koketovaní najvyš-

ších vládnych činiteľov s trestne stíhaným neonacistom a antisemitom Danny Kollárom, ktorý je známy aj pod menom Daniel Bombic.

KOLLÁR ERGO BOMBIC

Daniel Bombic alias Danny Kollar je slovenský, 43ročný, z Nitry pochádzajúci a v Londýne žijúci neonacista a antisemita, ktorý sa prezentuje ako youtuber, na sociálnej sieti Telegram a Twitter. Sleduje ho približne 50 tisíc fanúšikov. Je výraznou postavou dezinformačnej scény, jeho prejavy pripomínajú revom a gestikuláciou prejavy Adolfa Hitlera, obsahom sa tiež veľmi nelíšia. Slovo „Židia“ nahrádza termínom „sionisti“ alebo „nosatí“, používa pozdrav „sieg heil“, často prezentuje symboly neonacizmu, verejne hajluje. V Británii žije asi 14 rokov. Počas toho obdobia ho britská polícia zadržala viac ako 20krát, zväčša pre agresívne správanie, výtržníctvo a bitky. Na Bombica sú vydané tri medzinárodné zatykače (vydané v rokoch 2022 a 2023), proces jeho extradície na Slovensko, kde má byť postavený pred súd za extrémizmus, nebezpečné prenasledovanie, ohováranie a nebezpečné elektronické obťažovanie, sa naťahuje už dva roky. Jeden zo zatykačov súvisí so šírením extrémistického materiálu na platforme Telegram. (pokračovanie na straně 8)

KONEC DOBRÝ, VŠECHNO DOBRÉ (BEŠALACH)

Jistě jste si při čtení Šma Jisrael všimli, že dvě písmena tohoto vyznání jednoty Bytí jsou zvýrazněna svou velikostí. Jsou to ajin a dalet. Nejoblíbenější je výklad, že to máme chápat jako slovo „ed“, svědek. Jestliže nám však jde o souvislost s citovaným vyznáním Slyš, Jisraeli, Hašem je náš Bůh, Hašem je jeden, máme na vybranou z více možných pojmů: kořist (*ad*), věčnost (*ad*), spojka až (*ad*) a svědek (*ed*). Až snad zrovna na „kořist“ by to dávalo smysl, zvláště když spojení spojky „až“ s „věčností“ známe ze spojení „adej ad“, až na věčnost. Jisrael je jako věčný národ svědkem Boží jednoty v čase i ve věčnosti, v tomto světě a ve světě budoucím.

Neměli bychom však opomíjet význam kořisti. Může sice působit nevhodně, ale máme ji v tajuplném Jaakovově požehnání Benjaminovi. První kniha Tóry vrcholí prodejem Josefa do egyptského otroctví a sestoupením Jaakova s celou rodinou do Egypta. V tomto příběhu hraje důležitou roli, že Josefovi bratři, aby před otcem utajili zavrženíhodný skutek, který spáchali, poslali otci Josefovu košili, poskvřenou kozlečí krví, a on uvěřil, že chlapce roztrhala divá zvěř. Nebyl však roztrhán, a místo aby upadl nastalo do otroctví, stane se vládařem Egypta. Když později Jaakov poslal deset svých synů do Egypta, aby tam za hladomoru nakoupili obilí, Josefova mladšího bratra s nimi neposlal, poněvadž se obával, aby ho neroztrhala divá zvěř jako jeho Josefa. Oba mu porodila Rachel, a kdyby zahynul i Benjamin, přišla by tak posmrtně o svého posledního potomka, a její i tak krátký život by ztratil smysl. Když bratři přišli do Egypta, bylo i Josefovi jasné, proč s nimi není Benjamin, a obvinil je proto ze špionáže. Aby jim ukázal, že se bojí Boha, spokojil se nako uvězněním Šimona, a jeho propuštění podmiňuje tím, že mu na důkaz pravdomluvnosti přivedou i svého nejmladšího bratra. Věděl, že jenom tak se mu podaří zachránit před hladomorem otce i celou jeho rodinu. Jaakov se však tím více zdráhal Benjaminu pustit z dohledu, a když se ho synové o požadavku egyptského vladaře snažili přesvědčit, řekl: „Připravili jste mě o děti, Josef není a Šimon není, a vezmete-li Benjaminu, jako byste všechny vzali! Když jeden odešel, řekl jsem si, byl roztrhán, a také jsem ho více nespátřil. A kdybyste mi vzali i tohoto a stalo se mu neštěstí, uvrhnete mě šediny ve zlém do

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Měsíc svat.*

šeolu!“ Nakonec však, protože neměl na vybranou, svěřil chlapce s nejhoršími obavami Jehudovi a dodal: „Mám-li o děti přijít, tak o ně přijdu!“

Teprve když příběh dospěl ke svému vyvrcholení, vyšlo najevo, že ani Josef, ani Benjamin nebyli roztrháni divou zvěř. Tím těžší je potom vysvětlit, že by – když před svou smrtí v Egyptě žehnal svým synům – mohl Jaakov o Benjaminovi říci: Benjamin je žravý vlk atd. Tuto první část požehnání, aby nebyla v rozporu s předchozím textem, musíme proto číst jako otázku, popření strachu ze ztráty obou Racheliných synů. „Což Benjaminu roztrhá vlk? Ráno bude jíst kořist a navečer bude rozdělen lup!“ Nejenže tím Jaakov neidentifikoval Benjaminu s vlkem, ale požehnání je doslovně výrazem víry, že zlo a smrt v přestrojení za vlka neuspokojí svůj hlad, a to, co vlk sežral, zůstane nedotčeno. Vlč se našel a koza zůstala celá.

To je také důvod, proč Moše ve svém požehnání Benjaminovu kmeni spatřuje na jeho kmenovém území Chrám, díky němuž vyjde smrt a zlo naprázdno. „Mi-

láček Hospodinův,“ říká o Benjaminovi, „kěz na něm spočívá v bezpečí, po celý den pokrývá jej a mezi jeho rameny sídlí!“ Boží přítomnost skutečně sídlila na jeho území, a protože je v překladu gramaticky přípustné nahradit apelatīv časem budoucím, můžeme říkat, že je še-china vždycky na západě, bez ohledu na to, zda Chrám stojí, či ne. Na to navazuje i pražský Kli Jakar (Šlomo Efraim Lunčic), když říká, že je třeba za Mošeho slovy „bude na něm v bezpečí spočívát“ číst výklad Jaakovova požehnání, že „vlk roztrhá, ráno pozře kořist a navečer bude rozdělen lup“. I on se tedy vrací k oné „kořisti“ a k onomu „lupu“, protože, jak Kli Jakar uzavírá, „je tu řeč o obětech, které v Chrámu obětovali večer a ráno.“ Zamysleme-li se nad představou vlka, jenž ráno hltá svou kořist, ale kvečeru zůstane jeho lup fakticky netknutý, žehná Tóra v Benjaminovi smyslu přibýtku Boží přítomnosti ve světě a líčí Benjaminu jako zemský horizont, jenž ráno pohlcuje hvězdnou oblohu a navečer ji netknutou vrací zpátky.

„Ad“ a „šalal“, které vlastně označují totéž, věčnost, jsou tak ústředními pojmy požehnání. Ocitáme se tím zdánlivě na půdě astronomie a matematiky. Začali jsme otázkou, proč jsou ve vyznání víry zdůrazněna písmena ajin a dalet a jak by to mohlo souviset se slovy kořist a věčnost. K tomu vede jen jedna přímá cesta, že budeme písmena číst jako číselné znaky. Když už jsme usoudili, že „ad“ je vlastně totožné se *šalal*, měla by nás zajímat číselná hodnota znaků slova *šalal*, 360. To je také důvod, proč uvádím dnešní komentář do souvislosti s parašat Bešalach a ne s oddíly Vajechi nebo Zot haberacha, kam patří Jaakovovo požehnání synům a Mošeho požehnání kmenům. V parašat Bešalach (2M 14,19–21) narazíme na tři po sobě jdoucí verše, obsahující každý 72 znaků. Čtením zprava doleva, zleva doprava a zprava doleva, čteme shora dolů trojice znaků a dostaneme Boží jméno, rozvinuté do 72 jmen. S přidáním koncovky EL nebo JH ke každým třem pod sebou jsou to jména 72 génů zvěrokruhu, z nichž každé zaujímá 5 stupňů ze 360 stupňů celého kruhu. 360 je také číselná hodnota slova *šalal* – lup, jež odpovídá vlkem ukořistěné věčnosti, jejímž je Benjamin nositelem. Na závěr bych ještě neměl pominout, že číselná hodnota slova *zeev*, tj. vlk, je $7 + 1 + 2 = 10$, což je podle Maharala číslo svatosti.

EFRAIM K. SIDON

ZDROJ SVOBODY A ENERGIE**Bešalach (2M 13,17–17,16)**

První překlad Tóry do dalšího jazyka – řečtiny – se uskutečnil někdy ve 2. století před o. l. v Egyptě během vlády Ptolemaia II. Je známý jako Septuaginta, v hebrejštině *Hašivim*, protože převod vytvořil tým sedmdesáti učenců. Talmud nicméně tvrdí, že určitá místa tito mudrci přeložili nepřesně, protože se domnívali, že věrný překlad by řečtí čtenáři nepochopili. Jedním z případů je věta: „Sedmým dnem dovršil Bůh své dílo, které konal.“ Místo toho překladatelé napsali: „Šestého dne Bůh skončil.“

V čem byl rozdíl, proč bylo stvoření učiněné za šest dní srozumitelnější než za sedm? Odpověď je jednoduchá. Řekové nechápali sedmý den, šabat, jako součást stvoření. Ze svědectví dobových řeckých autorů víme, že tvrdili, že Židé sedmý den nepracují, protože jsou líní.

Šabat, s nímž se poprvé setkáváme v naší sidře, změnil způsob, jakým svět přemýšlel o čase. Před judaismem lidé odměřovali čas podle slunce nebo podle měsíce. Pojem sedmidenního týdne – jenž nemá žádnou obdobu v přírodě – se zrodil v Tóře a rozšířil se po světě prostřednictvím křesťanství a islámu; obě tato náboženství ho převzala z judaismu, jen posunula svátek o jeden den. Za roční periodu vděčíme slunci, za měsíční měsíci a za týdenní Židům.

Šabat vytvořil v našich životech prostor, v něm jsme zcela svobodní – zbaveni pout práce a požadavků konzumní společnosti. V době Mojžíšově znamenal šabat svobodu od otročení faraonovi, v 19. století a raném 20. století svobodu od dřiny v továrnách, dnes to je klid od e-mailů, telefonů a nutnosti být stále k dispozici.

Naše sidra praví, že šabat patřil k prvním příkazům, které Izraelité dostali po východu z Egypta. Když si stěžovali na nedostatek jídla, Hospodin řekl, že dostanou z nebe mannu, ale že ji nesmějí sbírat sedmého dne. Místo toho obdrží šestý den dvojitou porci. Proto v pátek žehnáme dvěma chalám, jež vystačí po celý šábes.

Bůh si přál, aby Židé začali se zkouškou svobody v podobě šabatu hned, jak opustili Egypt, protože vybudovat skutečnou svobodu vyžaduje stovky a tisíce let. Šabat se tak stal zdrojem svobody a také největším obnovitelným zdrojem energie, dnem, který nám poskytuje sílu k trvalému tvoření.

Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.

BOHOSLUŽBY**v pražských synagogách únor 2025
švat 5785****Staronová synagoga**

30. 1. čtvrtek	Roš chodeš švat	
31. 1. pátek		začátek šabatu 16.36 hodin
1. 2. sobota	BO 2M 10,1–13,16 hf: Jr 46,13–28	konec šabatu 17.47 hodin
7. 2. pátek		začátek šabatu 16.48 hodin
8. 2. sobota	ŠABAT ŠIRA BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31	konec šabatu 17.58 hodin
12. 2. středa	předvečer TU BIŠVAT	
13. 2. čtvrtek	TU BIŠVAT – NOVÝ ROK STROMŮ	
14. 2. pátek		začátek šabatu 17.00 hodin
15. 2. sobota	JITRO 2M 18,1–20,23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6	konec šabatu 18.10 hodin
21. 2. pátek		začátek šabatu 17.12 hodin
22. 2. sobota	MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 hf: Jr 34,8–22; 33,25–26	konec šabatu 18.21 hodin
27. 2. čtvrtek	předvečer Roš chodeš adar	
28. 2. pátek	1. den Roš chodeš adar	začátek šabatu 17.24 hodin
1. 3. sobota	2. den Roš chodeš adar ŠABAT ŠKALIM TRUMA 2M 25,1–27,19; 4M 28,9–15 mf: 2M 30,11–16 hf: 2Kr 12,1–17	konec šabatu 18.32 hodin

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit v 8.30 hodin, mincha ve 14.00 hodin.

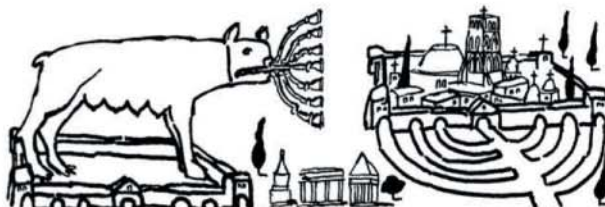
Šacharit v pondělí a ve čtvrtek v 7.00 hodin.

O šabatu mincha po obědě (po 12.45 hodin).

31. 1. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	16.36 hodin
7. 2. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	16.48 hodin
14. 2. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	17.00 hodin
21. 2. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	17.12 hodin
28. 2. pátek	mincha, maariv, kabalat šabat	17.24 hodin

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.45 hodin.

PŮLKA ŽIVOTA

Rozhovor s ředitelkou Lauderových škol T. G. Váňovou

TEREZA GAFNA VÁŇOVÁ (nar. 1979 v Praze) absolvovala angličtinu a základy společenských věd na Karlově univerzitě, poté studovala hebraistiku na Univerzitě v Oxfordu a rok na Konzervativní ješivě v Jeruzalémě. Od roku 2006 je pedagožkou v Lauderových školách, předtím krátce učila na waldorfské škole a ve Vzdělávacím centru Židovského muzea. Od srpna roku 2025 je ředitelkou Lauderových škol.

Na škole působíte už dvacet let. Které události z té poměrně dlouhé doby vám nejvíce utkvěly v paměti, na koho ráda vzpomínáte?

Dvacet let je půlka mého života a je to pro mě hodně důležitá polovina. Nejprve chci říci, že jsem hrozně ráda, že tu mohu pracovat, ač to může znít jako klišé, stále mám pocit, že být učitelkou na Lauderových školách je skvělá práce. I když před těmi dvaceti lety Lauderky nebyly moje první šance, jako většina začínajících pedagogů jsem nastoupila plná nadšení a očekávání, co všechno děti naučím a jak nás to všechny bude bavit. Hodně pedagogů pak zažije náraz a zklamání, což mně se nestalo, ani na začátku, ani teď.

Nastoupila jste v roce 2006, což bylo brzy po určité krizi na pražské obci i v Lauderových školách.

Tehdy ve škole jako ředitelka znovu působila Kateřina Dejmalová, kterou předtím kvůli zcela nepodloženým obviněním odvolalo vedení pražské obce a školu následně opustila řada žáků i učitelů. Po návratu se ocitla v nezáviděníhodné situaci, škola se jen pomalu vzpamatovávala, měla pouhých 130 dětí (dnes má 400) a některé si LŠ vybraly opravdu náhodně, jenom proto, že zrovna byla volná místa.

Každopádně na své začátky mám intenzivní vzpomínky. Na můj předmět židovská výchova nebyly téměř žádné materiály, dávali jsme je se Šmílem Diveckým dohromady, vše bylo dost spartánské. Dostala jsem třídnictví, třídu asi s patnácti prima dětmi, s některými jsem dodnes v kontaktu.

A pak se stal ředitelem Petr Karas.

Ano, vzpomínám, jak se jsem vrátila roku 2014 po mateřské a školu už vedl Petr. Vybavuje se mi jeho energie, s ním školu začal řídit, jeho klidná síla, vize, přesvědčení, že

má smysl dělat to, co dělá, a jak jsou pro to důležité lidi kolem – to všechno mě dodnes inspiruje. Nezní to nijak složitě, ale jsou to významné věci a nesu v sobě určitou odpovědnost, abych tomuhle nastavení došla.

Hodně si pamatuju dobu rekonstrukce a covidu, kdy jsem si znovu uvědomila, jak je důležité, že jsme komunitní škola. Spousta učitelů se s dětmi on-line scházela

2018, archiv NFOH.

nejen na výuku, ale i proto, aby si popovídali, věnovali jim svůj čas, zajímali se o ně, připravovali pro ně hry, hodně se položili do toho, jak jim tu práci udělat snesitelnou a zábavnou. Škola přišla na pomoc lidem, kteří najednou neměli práci a nemohli třeba platit školné nebo družinu, poskytl počítače dětem, které je neměly. Ale ani my jsme nezabránili tomu, aby ta hodně složitá doba některé neovlivnila. Pak moc ráda vzpomínám na naše zahraniční cesty a výlety a všechny možné peripetie a zážitky.

Setkala jste se asi také se spoustou zajímavých lidí.

Ráda bych zmínila Ethel Barylku, která nám pomohla zařadit se do programu Education for Impact, s jejíž pomocí jsme dali dohromady tři dobrovolnické rodičovské skupiny (Šul a šnaps, svátky „v krabici“ a Havdala), a pomohla nám také formulovat vizi a uspořádat to, jak bude vypadat kurikulum židovské výchovy. Mám ji ráda i jako kamarádku, je pro mě velkým vzorem. Pochází z Argentiny, žije v Izraeli. Obdivovala jsem její přístup, kdy se velmi

pokorně snažila poznat naše prostředí, vedla nás, ale nikoli direktivně ve stylu „vy jste hloupí, já vám řeknu, jak to má být“. Ethel dodává v Izraeli i ve své druhé domovině v Mexiku a v rodné Argentině odvalu ženám, aby se ujímaly různých rolí v židovském společenství, aby se nebály studovat. Pak mám moc ráda Joshe Spinera, výkonného ředitele Lauderovy nadace. Na něm obdivuju, že opravdu vidí smysl v práci pro židovské společenství, jeho kombinaci hluboké zbožnosti a sekulárních znalostí a vědomostí a také to, že dokáže přiznat chybu, když se něco nepovede.

Ráda bych samozřejmě jmenovala své kolegy, ale těžko někoho vyzdvihovat víc než jiné. Jsou mi příkladem jednak ve své profesionalitě, jednak tím, že často dokážou jít hodně za hranice svých povinností jen proto, aby některým dětem pomohli. Sleduji, jak se profesně zlepšují, jak překonávají těžkosti v osobních životech.

Je vidět, že ráda pracujete s lidmi.

Určitě, jsem moc ráda, že mohu pracovat v prostředí, které mě inspiruje. Vždycky si to uvědomuju, když jsou prázdniny. Sice si odpočinu, věnuji se dcerám, ale pak jsem ráda, že se vracím do školy, a zjišťuju, jak mi to zalidněné prostředí chybělo.

Při nástupu do ředitelské funkce jste se přirovnala ke kormidelníkovi, který vede loď stále stejným směrem, ale současně hodlá uskutečnit nějaké (evoluční) změny. Jaké změny to jsou?

Přestavěla jsem systém zástupců ředitele a koordinátorů tak, aby za každou oblast byl někdo odpovědný – za družinu a volnočasové aktivity, za metodiku prvního stupně (včetně komunikace s rodiči), za hospodaření a finance, za personalistiku a vnitřní pochody ve škole, suplování a matriku. A máme dva nové koordinátory, kteří zodpovídají za školní komunitní aktivity, zahraniční komunikaci a zájezdy, další vzdělávání pedagogických pracovníků, granty. Určila jsem oficiálního fotografa školy i oficiální tvůrkyni školních novin a člověka, který má na starosti PR a sociální síť. Jsou to vlastně drobné změny, ale práci výrazně ulehčují.

Zmínila jste komunikaci s rodiči. Jak tedy řešíte stížnosti, pokud se vyskytnou?

Beru to tak, že rodič je náš partner. Stížnosti neberu jako překážky, ale první stadia procesu zlepšení nebo – a tak je to ve

většině případů – možnost vysvětlit rodiči něco, co mu nebylo jasné, nebo o čem měl málo informací. V naprosté většině případů pomůže, když téma klidně položíme na stůl, objasníme rodičům všechno, co je nejasné, nebo nám naopak oni při rozhovoru pomohou pochopit část příběhu dětí, kterou jsme neznali. Správná komunikace je klíčem. A stížnost rodiče je často nakonec příležitost – někdy pro něj, někdy pro nás.

Mimochodem když jsem tuto roli přebírala, říkala jsem si, že se mi nelíbí to slovo ředitelka, že mi evokuje až hrůzné vzpomínky z vlastní školní docházky a že sama sebe nevidím jako někoho, kdo lidi kolem sebe „řídí“. Navrhovala jsem jiná označení (jako školní starosta nebo náčelnice), ale Petr Karas mě citací ze školského zákona o státě definovaných rolích ve škole umírnil a ředitelku mi na dveře ředitelny vrátil. Ale jeden kamarád mě uklidnil – „Není důvod, aby se ti to nelíbilo: ber to tak, že slovo ředitelka není od slova řídit, ale ředit.“ A to se mi líbilo, tak svou roli vnímám, jako nějaký katalyzátor, pomocník v určitých procesech. V ředitelně pořád

Čtení megily pro ženy ve Vysoké synagoze, Purim 5784.

někdo je a s někým si povídám. Neřídím, ale vytvářím prostředí, kde řešení nacházíme společně – s učiteli, s dětmi, s metodičkami nebo jinými lidmi ve škole – a v případě potřeby i s rodiči.

Všimla jsem si, že škola organizuje mnohem více cest do zahraničí.

Určitě. Dříve se jezdilo jen do Izraele, teď máme každý rok jednodenní zájezd do německy mluvící země, každé dítě na vyšším gymnáziu může jet na delší dobu do německy nebo francouzsky mluvící země a každý rok se jezdí na týden do další evropské země, kde je židovská škola a komunita. Takhle jsme už byli v Kodani, v Barceloně a v Budapešti. Pobyt dělíme mezi společný čas v židovské škole a komunitě a poznávání města. Novinkami jsou delší výměnné pobyty do zámorí (vloni to bylo do Spojených států a do Mexika).

Jak zahraniční pobyty a setkání s lidmi z jiných komunit děti přijímají?

Jednoznačně kladně. Jsme součástí EU, tak bychom je měli vést k poznávání Evropy a světa, to by mělo být zcela normální, stejně jako to, že se všechny děti učí anglicky a většina našich žáků už kolem 8. třídy obstojně rozumí a mluví. Pobyt někde a stýkat se s vrstevníky z jiných zemích je něco jiného než jet jen na výlet.

Důležitá jsou i setkání s místními komunitami. Pokud člověk žije třeba do 18 let jenom v Praze a chodí do místní obce, může nabýt dojmu, že komunita je moc malá nebo moc ortodoxní, nebo málo ortodoxní, takže je dobré vytvořit si jiná měřítka na základě poznání jiné obce, jiné židovské školy.

A jak je ta setkání tedy ovlivňují?

Pro mě je důležité, aby si děti uvědomily, že jejich prožívání židovství je autentické, ať je jakékoli. Když doma nejede vepřové, ale jinak nedrží úplně košer, je to pro ně autentické židovství, i když není přísně podle halachy. Rabín Kalchheim mi nedávno řekl, že ač to může znít od rabína zvláštně, je přesvědčený, že nejdůležitější na židovství je autentičnost rozhodnutí. „Ani vlastní děti nenutím, někým jim pořádko, co je správné, a co ne. Samozřejmě se je snažím co nejvíce ovlivnit a předat jim, co věřím, že je správné. Ale nechávám na nich, aby konečně rozhodnutí bylo jejich.“ Jinými slovy: pokud to má být židovství autentické, musí vycházet z vlastního rozhodnutí.

Myslím, že je důležité, aby viděly různé formy židovství. Bohužel jsme teď dva roky kvůli válce nemohli jet do Izraele, kde bychom mohli vidět a vídali jsme různé formy judaismu. Poznávali jsme různé chutě židovského prožívání a viděli, že být Žid může znamenat velké spektrum přesvědčení, hodnot a chování. Myslím, že je důležité, aby pro děti židovství nebylo buď všechno (tedy dodržovat vše podle halachy), anebo vůbec nic.

Výuku dnes ovlivňují jiné faktory než dřív, mimo jiné používání umělé inteligence. Jak AI přijaly Lauderky?

Umělá inteligence pro nás znamená řešit, jak zadávat úkoly, abychom děti učili, jak

k jejich vypracování AI používat. Současně, jak úkoly zadávat, aby byly takové, aby je žáci a studenti (od tercie výš) vymýšleli sami, aby děti měly stále aktivní roli, nehodily jen zadání do stroje a nečekaly, co z toho vzejde. Není to tak jednoduché: musíme se soustředit na to, abychom přesně věděli, jaké dovednosti mají děti získat. Velkou váhu klademe na seminární práce, které nejsou kompilační, takže AI při nich může být pomocník, ale ne všemocný sluha. Hlavně pořád vyžadujeme, aby žáci a studenti uměli napsat text, který dává smysl, aby uměli třdit informace a rozpoznali, které jsou důvěryhodné.

S tím vším, co už AI svede, nevnímáte ji jako pokušení, kterému lze těžko odolat?

Ne, to by bylo krátkozraké. Já sama ji využívám třeba na psaní formálních dopisů, prosím ji o tipy na aktivity do hodin, pomáhá mi například vyhledávat talmudické nebo chasidské příběhy k určitým tématům a podobně. Mnoho našich učitelů používá AI při přípravě hodin, k úpravě textů pro různé věky studentů nebo pro jejich jazykové úrovně. Někteří používají Sciobot, do kterého zadáte, co chcete s dětmi procvičovat a pro jaké děti to má být (včetně možnosti přidat děti se specifickými poruchami učení), a AI během několika minut navrhne strukturu hodiny. Návrh pak nelze použít hned, ale dodá třeba nějaký nápad, který si učitel upraví podle svého.

Máte pocit, že žáci a studenti LŠ jsou díky komornějšímu prostředí, větší péči pedagogů i zakotvení v morálních hodnotách odolnější vůči dezinformacím a citlivější vůči šikaně, projevům antisemitismu (rasismu a xenofobii) a protizraelským náladám?

Doufám, že ano, ale současně je fěr přiznat, že i u nás se šikana vyskytla, tak jako ve všech školách. Ale pravda je, že v naší škole mluvíme s dětmi nadstandardně hodně o tom, co se jim ve škole a v jejich životech děje. Jednoznačně jim dáváme jistotu, že dospělí jsou jim v životě partnery, že když jdou do školy, jdou do prostředí, kde se nemusejí bát. I tak mohou mít obavy z přísnějších učitelů, písemek, někdy se pohádají s kamarády, to všechno je normální. Zásadní je, že se navzájem vždy vyslechneme a snažíme se domluvit, chováme se k sobě s respektem, i když spolu nesouhlasíme. Často se pak na vysokých školách diví, že na sebe studenti křičí a snaží se umlčet argumenty.

(pokračování na str. 9)

SLOVENSKO 2025

Ako sa nad Tatrou blýska a aké hromy bijú

(dokončení ze strany 3)

Tam Bombic propagoval antisemitskú knihu *Židokracia* známeho slovenského neonacistu Mariána Magáta (v súčasnosti je Magát vo väzbe). Sám Bombic sa snaží ostať v Londýne a vyhnuť sa slovenským súdom. Okrem útokov na Židov je známy aj schvaľovaním agresie Ruska proti Ukrajine, antivaxerstvom a zverejňovaním telefónnych čísel novinárov a policajtov.

Ako výraznú postavu slovenskej neonacistickej scény Bombica navštevovali a v jeho štúdiu účinkovali viacerí verejne známi neonacisti, napr. Rastislav Rogel, spevák skupín Krátky proces a Juden Mord. Do kapely Krátky proces vstúpil Rogel v roku 1991 a rýchlo sa stal jedným z najznámejších predstaviteľov neonacistickej scény na Slovensku. Jeho kapela vydala album *Arbeit Macht Frei*. V roku 2007 účinkoval v seriáli *Ordinácia v ružovej záhrade*, kde vystupoval v tričku s nápisom „Eighty Eight“ (88), čo je symbol nacistického „Heil Hitler“. Po roku 2000 sa polícia začala zameriavať na koncerty neonacistov a Juden Mord sa stiahla z verejných vystúpení, ale jej iné aktivity nezankli. Bombic a Rogel vytvárajú množstvo ďalších spojení s poprednými postavami neonacistickej scény, napr. s bubeníkom skupiny Krátky proces Josefom Pokorným (žije v českom Děčine) alebo s gitaristom Karolom Pruknerom. Rogela, Pruknera a Pokorného ako aj ďalších šesť ľudí zadržala slovenská polícia 11. augusta 2020 v rámci akcie Šašovia. Obvinili ich zo zločinu výroby a rozširovania extrémistického materiálu, hrozia im tresty tri až osem rokov väzenia.

HVIEZDA VLÁDNEJ KOALÍCIE

V jarných mesiacoch 2024 sa zoznam návštevníkov on-line relácií trestne stíhaného neonacistického výtržníka Daniela Bombica pozoruhodne rozšíril. V rýchlom slede ho virtuálne alebo dokonca fyzicky (v Londýne) navští-

vili a diskutovali s nim najvyšší politickí predstavitelia slovenskej vládnej koalície, konkrétne premiér vlády SR Robert Fico, minister obrany Robert Kaliňák, minister vnútra Matúš Šutaj Eštok, bývalý policajný prezident a poslanec Tibor Gašpar, podpredseda parlamentu Andrej Danko, europoslankyňa za stranu Smer Judita Laššáková, europoslanec a podpredseda strany Smer Erik Kaliňák, europoslanc a podpredseda strany Smer Ľuboš Blaha, generálny tajomník služobného úradu ministerstva kultúry Lukáš Machala a mnohí ďalší.

Z marginalizovaného neonacistu s tromi trestnými stíhaniami na krku sa behom krátkeho času stala „hviezda“ slovenskej vládnej koalície. Nešlo len o návštevy v jeho štúdiu. Bombica sa verejne zastali vysoko postavení politici, ktorí sa rozčulovali, že „Bombic je stíhaný len za svoje názory“ – to je vyjadrenie Roberta Kaliňáka, prípadne, že „Danny je v situácii, keď vyjadruje svoje názory, hovorí otvorene, hovorí o tom, čo je sloboda a čo sú práva, a preto čelí obvineniam“ (z vyjadrenia Tibora Gašpara), alebo „vnímam ho ako hrdinu, ktorý povedal pravdu“ (Ľuboš Blaha). Aj právne zastupovanie a obhajobu stíhaného neonacistu prevzala advokátska kancelária KALLAN Legal spoluvlastnená ministrom obrany Robertom Kaliňákom. Priamo ho zastupuje advokát David Lindtner, bývalý sudca a dnes poradca premiéra Roberta Fica a ministra spravodlivosti Borisa Suska.

Pochopiteľne, že „vo svetle mediálnej pozornosti“, ktorú mu venovala špička slovenskej politickej scény, sa

začal Bombic cítiť komfortne. Stúpala jeho agresivita a znepáčilo sa mu, že tlač (rovnako ako tento príspevok) ho označuje za „neonacistu, antisemitu a rasistu“. Napriek jeho mnohým antisemitským vyjadreniam sa ohradil proti označeniu „neonacista a antisemita“. Vraj „v skutočnosti proti Židom nič nemá“. Len v súvislosti s nimi často cituje *Protokoly sionských mudrcov*.

SÚDNA RADA

Bombic sa kvôli „nálepke“ neonacista, extrémista a antisemita obrátil prostredníctvom svojho advokáta Davida Lindtnera na súd. Žiadal predbežné opatrenie, ktorým súd zakáže *Denníku N* používať v súvislosti s ním termíny „neonacista“, „antisemita“ a „extrémista“. Jeho návrhu sudkyňa JUDr. Viera Hadrbulcová z Mestského súdu Bratislava IV vyhovel. Obhajca Bombica David Lindtner tvrdí, že články *Denníka N* porušujú prezumpciu nevinu tým, že spomínané výrazy v očiach verejnosti vytvárajú dojem, že Bombic je právoplatne odsúdená osoba.

Že sa Bombic obrátil na súd, sa denník dozvedel až po doručení uznesenia. Vydavateľ denníka avizoval, že sa proti rozhodnutiu odvolá a šéfredaktor Matúš Kostolný rozhodnutie kritizoval. Dodal, že „hoci ho rešpektuje, nemôže sa s ním stotožniť“. Mediálnou kritikou škandalózneho rozhodnutia súdu sa zaoberala Súdna rada (ústavný orgán dohliadajúci na nezávislosť súdnej moci), ktorá ju interpretovala ako útok na sudkyňu Hadrbulcovú!

„*Denník N* prekročil všetky červené čiary, v jeho prípade ide o recidívu,“ komentovala členka Súdnej rady sudkyňa Ayše Pružinec Eren vyjadrenia Kostolného. Advokát a člen Súdnej rady Martin Bezák zase spomínal možnosť „zákonnej úpravy“ fungovania médií a vyjadril čudnú obavu, že „mediálna kritika sudcov môže viesť k opakovaniu atentátu (na premiéra Fica) v Handlovej“.

Úspech na pôde súdu povzbudil Bombica k ďalšiemu kroku. Rovnaký zákaz, aký dosiahol voči *Denníku N*,

požadoval aj voči denníku *Sme*. Zistil však, že o prípadnom opatrení proti *Sme* bude na tom istom súde, Mestskom súde Bratislava IV, rozhodovať iná sudkyňa, teda nie JUDr. Viera Hadrulcová. Tento fakt zjavne otriasol presvedčením Bombica a jeho advokáta Lindtnera, že ďalšia sudkyňa bude ochotná nasadiť náhubok novinárom pri opisovaní aktivít ich klienta. Viedlo to k tomu, že svoju požiadavku zo súdu stiahli. Stalo sa tak napriek žiadosti zástupcu denníka *Sme*, ktorý požadoval, aby súd o Bombicovej žiadosti rozhodol.

MÔŽE SA STAŤ

Sme teda v situácii, že *Denník N* nesmie o Bombicovi napísať, že je antisemita a neonacista, ostatná tlač tak pokojne môže urobiť a aj tak robí. (Viviat slovenské súdnictvo!) Situácia je o to pikantnejšia, že Daniel Bombic sa verejne hlási k pravicovej ideológii bieleho nacionalizmu a šíri konšpiračnú teóriu o veľkej výmene národov (The Great Replacement), podľa ktorej sú Európania postupne a cieľavedome nahrádzaní inými rasami. Hlásenie sa ku krajne pravicovým ideológiám a témam sú v prípade 43ročného extrémistu, ktorý sa stavia do pozície ochrancu bielej rasy, verejne zdokumentované a ťažko sponchybniteľné.

Známy je tiež prípad, keď Bombic naznačoval, že holokaust nejestvoval. V súvislosti s účinnosťou vakcín proti covidu hovoril o „nespochybniteľných faktoch“, aké vraj boli verejnosti prezentované, pričom svoje slová doplnil takto: „Našťastie tento (fakt) nie je oklieštený zákonom, ako ten blud z druhej svetovej vojny.“

Označenia ako extrémista, neonacista či antisemita sú hodnotiacimi úsudkami a opierajú sa o jeho verejne prezentované názory. Otázkou však ostáva, čo sa stane po prípadnom vydaní Bombica na Slovensko. Môže sa stať, že ho slovenský súd pošle za mreže, čo sa už niektorým neonacistom prihodilo, ale môže sa stať aj to, že ho uvidíme ako zástupcu štátu na niektorom dobre platenom a vplyvnom úradnom poste. Také je dnešné Slovensko – krajina nevypočítateľných možností.

PŮLKA ŽIVOTA

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

V našom školnom prostredí se snažíme toto nedělat: at' už se objeví cokoli, a někdy je rozhodnutí proti vůli konkrétního dítěte, nikdy neřekneme „ne, protože jsem to řekl/a“, ale vysvětlíme důvody.

Jste stále aktivní v organizaci Ředitel naživo?

Jsem, ale už v komunitě absolventů Ředitele naživo, tedy absolventů kurzu pro ředitele a jejich zástupce, který trvá dva roky a absolvovali jsme ho s Petrem Karasem v letech 2019–2021. Kurz pomáhá účastníkům z celé republiky a různých typů škol, od malotřídek po velká gymnázia, formulovat vizi školy, kultivovat školní prostředí, zlepšovat práci s týmem; učí se nejen v samotných kurzech, ale také sdílením dobré praxe s dalšími řediteli a zástupci. Když jsme kurz skončili, litovali jsme toho, že bychom už s ostatními nebyli v kontaktu. Proto jsme vytvořili komunitu absolventů, kteří stále sdílejí zkušenosti a učí se navzájem novinky – on-line a dvakrát do roka naživo. Mně osobně to nesmírně pomáhá a inspirovalo mě to například k tomu, o čem jsme mluvily, k novému systému zástupců a koordinátorů.

Na podzim jste kandidovala a byla jste zvolena do reprezentace pražské židovské obce, která je zřizovatelem LŠ. Na co byste se chtěla na obci soustředit?

Na prvních dvou jednáních jsme kromě jiného mluvili o tom, jak bychom mohli změnit práci reprezentace v tom, aby to nebylo jedno velké rozhodovací těleso, ve kterém všichni rozhodují o všem (což je v konečné fázi v pořádku), ale jak to udělat, aby společenství lidí v reprezentaci vytvořilo pracovní skupiny. Ty se budou zaměřovat na určitá témata tak, aby jako třeba výbory v parlamentu konkrétní témata pracovaly a objasnily ostatním, o čem hlasují. Já sama třeba zatím málo rozumím ekonomické stránce fungování obce, takže budu vděčná za to, že mi nějaká skupina vysvětlí, co v rozpočtu je a proč to tam je, naopak vím, že se orientuji v jiných oblastech činnosti naší komunity, a tam zase ráda budu k službám ostatním.

Jaké ty skupiny budou?

To je právě aktuálním tématem našich společných rozhovorů. Já sama bych se věnovala pracovní skupině zabývající se vzděláváním s tím, že bych v reprezentaci

nevystupovala jako zástupkyně Lauderových škol, ale zabývala bych se koncepcí vzdělávání, které by obec poskytovala těm, kdo do školy naopak nechodí. Tedy lidem jiných věkových skupin, než mám na starosti jako ředitelka: teenagerům, mladým dospělým, dospělým a starší generaci. Nebo bych se viděla ve skupině, která má na starosti komunitní aktivity a náboženský život.

Myslím, že je dobře, že v reprezentaci se zvýšil podíl lidí, kteří v různých oblastech komunitního života už aktivně žijí (mají děti nebo vnoučata v Lauderkách, jezdí na Limmud, chodí na komunitní akce, mají své starší příbuzné v Hagiboru) a chtěli by činnost obce rozšířit.

Jak i po smrti vašeho manžela Moše Váni pokračuje činnost rodinného vinařství v Chrámcích u Mostu, jehož částečnou produkci tvoří košer víno?

Na to je bohužel odpověď stručná: málo hroznů, protože skoro všechno loni zmrzlo – nejen nám, ale bohužel všem českým vinařům. Já se v Chrámcích věnuji jenom produkci košer vína, které tvoří asi 8 procent toho, co se v našem vinařství vyrobí. O vše ostatní se stará moje švagrová Káťa a samozřejmě naši zaměstnanci. Těší mě ale, že na přípravu košer vína jsem si jako pomocníky vychovala mladé, šikovné, ochotné a milé spolupracovníky a své bývalé studenty Joela Sidona a Elišku Diveckou. Pomáhají se vším, co ve vinařství dělám – jezdí na sklizeň, melou hrozny, přetáčejí víno, lahvuji, pracují ve sklepech, pomáhají s rozvozem.

A nakonec: z čeho pro všechny své aktivity čerpáte sílu a co vám dělá radost?

Mojí velkou oporou jsou moje holky Johanka a Rozárka, které jsou takové malé baterky, které mě každý den dobíjejí. Hodně energie čerpám z práce s dětmi v Lauderkách a obecně z toho, co se každý den děje ve škole. Před nástupem do role ředitelky jsem se obávala, jak unesu nálož problémů, které mi vedení školy přinese. Překvapilo mě ale, jakou radost mi dělá, když se různé problémy řeší, vlastně žiju z těch malých, každodenních řešení.

Kromě těchto rodinných a pracovních základních kamenů mám několik koníčků. Ráda chodím pěšky, často i dlouhé vzdálenosti nazdařbůh. Moc ráda jezdím do Mukova, do Mošeho domu u vinařství, a ohromnou radost mi v poslední době dělá můj velký koníček – improviční divadlo.

Alice Marxová

jf

MÁJOVÉ INFERNO 1933

O Knize spálených knih Volkera Weidermanna

Na mém psacím stole leží kniha Volkera Weidermanna se zneklidňujícím názvem: *Das Buch der verbrannten Bücher* – Kniha spálených knih. Čím déle se na knihu dívám, tím více se mi zdá, že z ní šlehají plameny, i když je už zavřená. Kniha hoří a do ohně padají další knihy.

10. května 1933, tedy jen tři měsíce po takzvaném převzetí moci, uspořádají nacisté v Berlíně na Operním náměstí děsivé davové inferno neboli *Bücherverbrennung*, veřejné pálení knih. Do ohně bude vhozeno vše, co odporuje německému duchu, ovšem podle nacistických předstáv. Shořet na popel mají především židovští autoři, dále liberálové, zednáři, sociální demokraté, komunisté a bolševici a také všichni pacifisté bez ohledu na národnost. První černý seznam vytvořil knihovník z Vratislavi (Breslau) Wolfgang Hermann, obsahoval 131 jmen a další jména se ještě přidávala. Na seznamu knih, které měl strávit pekelný oheň, byl zapsán i román Jaroslava Haška *Der brave Soldat Schwejk*.

Několikahodinový pochodňový průvod zfanatizovaných studentů a přívrženců NSDAP putoval za zpěvu, řevu, bubnování a hajlování k Opeře. Tam už stála hranice stlučená z klád, k níž nákladní auta svázela tisíce a tisíce vyřazených knih. Ani májový déšť neodradil rozvášněný dav od účasti na rituálu. Vrhování knih do ohně doprovázely ideologické proklamace a kletby! O půlnoci vystoupil na tribunu sám Goebbels, hlava nacistické propagandy, a teatrálně prohlásil, že německý duch je konečně očištěn od židovských spisovatelů a intelektuálů.

KOMENTOVANÝ KATALOG

Weidermannova kniha obsahuje komentovaný katalog v Německu nežádoucích a odepsaných autorů. Patří mezi ně například Erich Maria Remarque, autor protiválečného románu *Na západní frontě klid*. Další němečtí autoři předstupují před tribunál a padají do ohně – Brecht, Döblin, Feuchtwanger, Kästner, Mannové – Heinrich i Klaus, Roth, také Kisch,

Brod, Werfel. V soupisech se objevuje ale i řada neněmeckých autorů – Gorkij, Erenburg, Babel, Sinclair, dokonce London i Hemingway... Nechybějí ženy, do ohně patří i ony – Bertha von Suttner či Anna Seghersová. Do seznamu jsou zahrnuti také dva Maďaři, Polka a kupodivu jen jeden Francouz – pacifista Henri Barbusse. Weidermann uvádí i tři Čechy, tím jedním je Jaroslav Hašek, druhým Ivan Olbracht a ten třetí se připletl do seznamu tak trochu nedopatřením. Je to Karel Vaněk, který „dopsal“ *Švejka*. Němci jsou mistři seznamů, nacisté obzvláště. Ale ani jejich seznamy nemohou být dokonalé, úplně, nenalezneme zde Franze Kafku, Karla Čapka ani jeho bratra Josefa.

Památník pálení knih v Berlíně. Foto archiv.

Haškův román přeložila v roce 1926 do němčiny Grete Reinerová z Prahy. Byl to po dlouhou dobu jediný překlad, z něhož vycházel při dramatizaci *Švejka* i velký obdivovatel Haška Bertolt Brecht. Legendární představení se konalo v roce 1928 v Berlíně, režie se tehdy ujal Erwin Piscator, scénu navrhl malíř Georg Grosz. Bohužel ani Reinerová později neunikla nacistické pomstě a jako Židovka skončila bez návratu v Osvětimi. Na pražskou scénu vstoupil Haškův *Švejk* v roce 1921 v divadleku Adria, které sídlilo na Václavském náměstí. Duší tohoto revolučního podniku byl Emil Artur Longen, Haškův druh a bohém. Na programu divadla a kabaretu se objevila vedle *Švejka* také Kischova *Tonka Šibenice* či expresionistické drama *Vojcek*. Ne náhodou našli pochopení pro Haškův román Židé, neboť dobře věděli, že humor pomáhá přežít. Max Brod byl jedním z prvních propagátorů Haškova díla, více se o tom dočteme v Brodově vzpomínkové knize *Život plný bojů*.

SPLNĚNÝ ÚKOL

Weidermannova kniha má ale i zajímavý, nečekaně silný doslov. Vypráví příběh muže, který se doslova rozhodl vytáhnout knihy z ohně a dát jim druhý život, nenechat je upadnout do zapomnění. V občan-

ském životě se pan Salzmann zabývá obchodem a podnikáním, všechnen volný čas a také peníze věnuje ale knihám. Po léta obchází antikvariáty a bleší trhy, pátrá po prvních vydáních knih zavržených autorů. Před hledáním na internetu dává přednost putování a rozhovorům s lidmi, jeho hledání se mění v pouť, dostává hlubší smysl. Salzmannův dům v Gräfelingu se naplnil knihami, všude leží knihy, kupí se jako tenkrát v máji...

Salzmannova soukromá sbírka čítá 12 500 knih a je téměř kompletní. Chybí málo, třeba řeč Stefana Zweiga nad rakví Sigmunda Freuda v Londýně v roce 1939, ale pan Salzmann věří, že ji ještě objeví.

Samé knihy, tolik knih v domě, ale úkol, Salzmannovo *Lebensthema*, je splněn. Snad se jedná i o jakési pokání za německé barbarství, vždyť otec i dědeček byli přesvědčenými nacisty „první hodiny“, otec chtěl na konci války zabít celou rodinu, ale našťastí zabil jen sám sebe. Ideologie otrávil rodinu a poznamenala i Salzmannovo dospívání. Ještě jako nezletilý musel nastoupit na konci války a fungovat jako spojka mezi frontou a zázemím. Není snadné se s minulostí vyrovnat, pan Salzmann našel způsob, jak se o to pokusit.

Byl máj, měsíc plný vůní, radosti a krásky, ale v Německu, v Berlíně a na německých univerzitách se v roce 1933 pály knihy. K nebesům, která nejsou humánní, jak říkal Hrabal, stoupal puch spáleného papíru a dusil poslední zbytky nadějí.

Zda byl Haškův román vhozen do ohně, zda shořel na hranici, není tak důležité. Je důležité, že byl na seznamu a že měl být zničen! Pro německé nacionalisty z první světové války i pro nacisty, kteří připravovali už další válku, a samozřejmě také světovou, byl Švejk nepřijatelný, nedisciplinovaný voják.

Weidermannova kniha navazuje na knihu *Die verbrannten Dichter* (Spálení básníci) Jürgena Serkeho, autora literární antologie česko-německo-židovských autorů s dvojnásobným názvem *Böhmische Dörfer* (České vesnice). I podtitul je zde důležitý: *Putování jednou opuštěnou literární krajinou*. V předmluvě Serkeho knihy *Die verbrannten Dichter* nalezneme i nadčasové varovné poselství básníka Heinricha Heineho: „Tam, kde se páli knihy, budou se nakonec pálit lidé.“ A stalo se. To, co vzplanulo na Operním náměstí, bylo jen ohýnkem proti tomu, co se teprve rozhoří a co všechno padne ohni za obětí.

JOSEF KROUTVOR

TOMÁŠ TOMÁŠEK
AHAVA

* * *

Ptačími hrdly
zpíval
podvečerní les

vábil

ty jsi ten zpěv

* * *

Mezi
seskupením a rozplynutím

ve větru
tichu a prázdnotě
oblaka odplouvala

* * *

Proti zdi

kámen srdce
promlouval:

gam ki elech

bgei calmávet

lo ira ra

ki atá imadi

* * *

Zasněžilo

padaly a tály
krystaly vloček

každý jiný

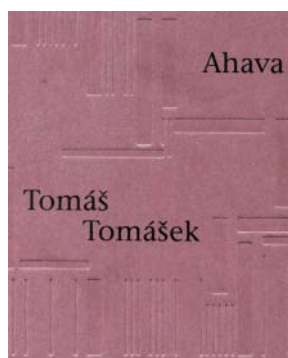
každá jiná

jako lidé

* * *

Na krmítko
přilétla červenka

uměřené plachosti
učitelka

* * *

Na hřebenu střechy
bez pohnutí

holubi stáli

z komínů stoupal
šedý dým

zvolna padal sníh

* * *

/ A ještě jednou
ta slova stará
stará
možná dva tisíce
devět set let
stará:

gam ki elech

také kdybych šel

bgei calmávet

údolím stínu smrti

lo ira ra

nebudu se báti zla

ki atá imadi

neboť ty se mnou jsi /

* * *

Pod slovy
spočívá modlitba

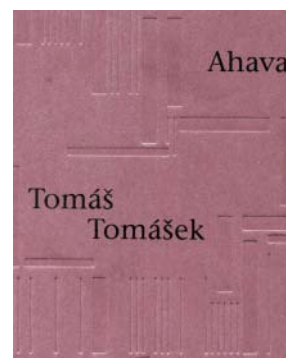
v nevysloveném
dlouhém tónu touhy

tam neobelžu

sebe snad
čekajícího ne

Když jsme se před necelými třemi roky s Tomem Tomáškem (1947–2022) na Novém pražském židovském hřbitově loučili, bylo při té příležitosti řečeno, že to, co tu po Tomovi mimo jiné zůstává, jsou jeho básně. Neokázalé, nepříliš známé, protože nenápadné a tiché. Ale vzápětí nato vyšla v nakladatelství Triáda sbírka *Hládkov*, která ho spolu s již vydanými básnickými soubory *Sedimenty Magmatity* (2016), *Vědra* (2020), *Bastiony Kasematy* (2021) definitivně zařadila mezi nepominutelné autory jeho generace. Nedávno vydala Triáda z autorovy pozůstalosti sbírku *Ahava*, napsanou v letech 2020–2021, která doplňuje a bohužel zřejmě i uzavírá Tomáškův básnický odkaz. Z této sbírky pochází i několik básní, které zde přetiskujeme.

Tomáš Tomášek: *Ahava*. Vydalo nakladatelství Triáda v roce 2024, 116 stran, brožovaná vazba, cena 200 Kč.

VLASTNÍ ÚHEL POHLEDU

Do kin přichází americký film *Brutalista*

„Nechtěl jsem natočit příběh o Židech, chtěl jsem natočit film o architektuře,“ říká o snímku *Brutalista* jeho autor,

STAVBA

László Tóth a další postavy vystupující ve filmovém příběhu jsou fiktivní.

Knihovna, navržená László Tóthem pro Harrisona Lee Van Burena.

americký herec a režisér Brady Corbet. Výsledkem sedmiletého úsilí, kdy film s přestávkami natáčel, je nejspíš obojí. Příběh László Tótha, židovského architekta původem z Maďarska, který přežije holokaust a emigruje do Spojených států, aby se tam pokusil znovu začít žít a pracovat, je prezentován v souvislostech, které by byly, zejména co se Tóthova osobního života týká, bez židovských konotací nefunkční. V tomto ohledu jde film místy do značných detailů, jako jsou například záběry ze synagogy o svátku Jom kipur nebo používání jidiš výrazů a pojmů v konverzaci. Hlavní osou příběhu je ovšem budování Centra porozumění, obrovské stavby, kterou si od Tótha nechá navrhnout a postavit pensylvánský průmyslový magnát Harrison Lee Van Buren. Pro architekta, který dlouho po svém příjezdu do Ameriky živořil a živil se nádenickou prací, je to jedinečná šance, jak se znovu prosadit a uplatnit svůj výjimečný talent. S přihlédnutím k předválečné proslulosti úspěšného architekta Bauhausu akceptuje Van Buren Tóthovo modernistické pojetí stavby a dá mu při projektování volnou ruku. Tóth je totiž brutalista a tento styl druhé poloviny 20. století nebyl, zejména v prvním desetiletí po válce, přijímán s velkým porozuměním.

Ale zase ne tak docela – Tóth jako architekt představuje určitou syntézu dvou slavných architektů, kteří ve stylu brutalismu tvořili: Louise Kahna a Marcela Breuera. Oba byli Židé – Kahn se narodil v Estonsku, Breuer v Maďarsku. Oba žili a pracovali

Protagonisté filmu: Adrien Brody jako László Toth a Guy Pearce v roli Harrisona Lee Van Burena.

v USA, Breuer byl navíc absolventem Bauhausu a jeho významným představitelem.

Mezi architektem a investorem dochází ve filmu časem ke konfliktům, které vedou k rozhodům a dlouhodo-

bým přerušením stavby. Ale budou, její podobou a přáním spatřit ji dokončenou jsou oba – každý jiným způsobem a z jiných důvodů – takřka posedlí, a to vždy nakonec vede k obnovení stavební činnosti. Jejich vztah se nezakládá na přátelství nebo alespoň vzájemném respektu. Tóth vnímá Van Burena především jako někoho, kdo je schopen a ochoten takový nákladný projekt financovat, Van Buren pak architekta považuje za lepšího sluhu, kterého si koupil a platí. Co je spojuje a co je málem zničí, je stavba, která se pomalu zvedá na jednom z pensylvánských kopců.

Také film postupuje poměrně zvolna, ale překvapivě mu to až na drobné výjimky a zejména v první polovině neubírá na dramatičnosti. Času pro své vyprávění si autoři vyhradili dostatek (film trvá včetně patnáctiminutové přestávky tři a půl hodiny), a tak se mohou třiceti letům života svého protagonisty věnovat podrobně všude tam, kde to považují za potřebné.

BRADY CORBET

Brady Corbet se v rozhovoru pro *The Hollywood Reporter* ke svému filmu vyjádřil následovně:

„Brutalistická architektura pro mě představuje něco, čemu lidé nerozumějí, co chtějí strhnout a odstranit. A myslím, že je to opravdu fascinující. Celé tohle hnutí vzešlo z Bauhausu – Marcel Breuer, Paul Rudolph nebo

Louis Kahn, i když Louisovy stavby jsou úplně jiný styl. Jejich práce se potýkaly s tím, co celý svět prožíval v první polovině století. Film je tedy o tom, jak poválečná psychologie formovala poválečnou architekturu. Do-

Felicity Jones v roli Erzsébet, Raffey Cassidy jako Zsófia.

skonce se to týká i materiálů, které byly použity na stavbu brutalistických budov – spousta z nich byla vyvinuta pro válečné období. Tyto budovy by neexistovaly nebýt traumatu, jímž prošla velká část světa.

(...) Nejsem fanouškem architektury. Ale vnímám ji a fascinuje mě, jak utváří naše životy. A někdy ji oceňuji a jindy – no, víte, žiji v New Yorku a jako spousta lidí s hrůzou sleduji, jak se ty příšerné výškové budovy staví – s tím bojuji. Mám malou dceru a vedeme spolu hovory o tom, co je dobrá a co špatná architektura. Na některých věcech se shodneme a na jiných ne. Je důležité, aby měla vlastní názor, protože nechci, aby měla rodiče, kteří jí jen říkají, co si má myslet. Je samozřejmě možné, že já se mýlím

Synagoga v americké Pensylvánii.

a ona má pravdu. Podobně se snažím točit filmy tak, aby nebyly propagandistické. Něco předkládáme, ale neříkáme lidem, jak to mají vnímat. Myslím, že většina diváků je dnes zvyklá na ten druhý typ kinematografie, že

skoro nevědí, co si s takovým filmem počít. Dojdou ke konci a říkají si, no a jaký byl záměr? Záměrem je ve skutečnosti to, aby se divák popasoval s vlastním úhlem pohledu. Tak jsou tyto filmy zamýšleny.“

LIDÉ

Architekt László Tóth má ovšem i osobní život. Jeho žena Erzsébet, o které byl přesvědčen, že válku nepřežila, se nakonec z Maďarska ozvala. Po složitých peripetiích se pro ni podařilo, za pomoci Van Burenových židovských přátel, získat imigrační víza. Svá traumata, stejně jako většina těch, kdo holocaust přežili, si však přivezla s sebou. Scény, ve kterých k sobě oba manželé hledají znovu cestu a snaží se zapomenout a nevidět, co všechno je potkalo, jsou natočeny uměřeně, o to víc ale působí. Zejména v nich je patrné, jak skvělý herec Adrien Brody v roli Lászlóa je. Co všechno dokáže vyjádřit náznakem úsměvu, pohybem ruky, skloněním hlavy.

Dramatické okolnosti spojené s dokončováním stavby se promítají nejen do vztahu mezi magnátem a architektem, ale zasahují i do jejich osobních životů a do značné míry je deformují. Jak si s nimi poradí a neporadí, o tom je především druhá polovina filmu. Ta místy působí jako další, samostatný příběh nebo přinejmenším jako *Brutalista 2*. Samotný závěr pak už do značné míry rezignuje na filmové vyjadřovací prostředky a prostě nechá jednu z postav v projevu přečíst, jak se vlastně věci mají.

Při sledování druhé části *Brutalisty*, po přestávce, si možná leckterý divák vzpomene na starou pravdu, že někdy

méně bývá více. Je toho opravdu hodně, co se má do filmu vejít, válka a holocaust, bohatství s jeho deformujícím vlivem na člověka a bída, morální i fyzická, sexualita, násilí, latentní antisemitismus, vznik židovského státu, Evropa reprezentovaná mramorovými lomy v Carrare a anarchisty, kteří v nich lámou kámen...

TVÁŘE A PODOBY

Takže hlavně o architektuře. Jenomže když si divák nechá po čase procházet film hlavou, překvapivě se mu nevybaví v první řadě brutalistická architektura, ale spíš tváře a podoby lidí, kteří ve filmu vystupují, jejich osudy, vztahy, místa, kde žijí. László Tóth, kterého skvěle ztělesnil Adrien Brody, známý z Polanského filmu *Pianista*, jeho manželka Erzsébet (Felicity Jones), Lászlóova oněmělá neteř Zsófia, po-

Adrien Brody v hlavní roli.

zději odjíždějící do Izraele (Raffey Cassidy), Guy Pearce jako magnát Harrison Lee Van Buren, loď plná přistěhovalců, blížící se k soše Svobody... Skoro by se dalo říci, že je *Brutalista* víc o lidech než o architektuře. Ale jak říká režisér Brady Corbet: „Záměrem je skutečně to, aby se divák popasoval s vlastním úhlem pohledu.“ Už jen proto, ale i pro skvělou kvalitu, s níž je rozhodující většina snímku po čistě filmařské stránce natočena, stojí film za vidění.

JIŘÍ DANÍČEK

(*Brutalista*, USA 2024, 215 min. Režie: Brady Corbet, scénář: Brady Corbet, Mona Fastvold, kamera: Lol Crawley, hudba: Daniel Blumberg, hrají: Adrien Brody, Felicity Jones, Guy Pearce, Joe Alwyn, Raffey Cassidy, Isaach De Bankolé, Alessandro Nivola, Jonathan Hyde, Emma Laird, Stacy Martin. V kině od 6. února 2025.)

ŠÍLENÉ NEBE

Ohlédnutí za výstavou Marca Chagalla ve vídeňské Albertině

„Dětství prožil na kříži,“ zní verš Chagallova přítele Blaise Cendrased. V roce 1913 věnoval Cendras malíři báseň *Portrét ze sbírky Devatenáct elastických básní*, která by mohla být mottem rozsáhlé výstavy ve Vídni (nazvané jednoduše *Chagall*). Začíná takto: „Spí / Probouzí se / A najednou maluje / Vezme kostel a maluje kostelem / Vezme krávu a maluje krávou / Slanečkem / Hlavou, rukama, noži / Maluje volským ocasem / Maluje vši špinavou vášní židovského městečka (...) / A náhle je to tvůj portrét / Jsi to ty, čtenáři / Jsem to já / Je to on / Jeho snoubenka / Místní hokynář / Děvečka od krav / Porodní bába / Jsou tu vědra krve / A v nich se myjí novorozeňata / Šílené nebe...“

Expozice v galerii Albertina zahrnuje na sto děl ze všech období umělcova života, ale pro mnohé návštěvníky, možná zvyklé na jeho pozdější poetičtější obrazy a kresby, budou patrně objevná a nejpůsobivější právě raná díla malovaná „hlavou, rukama, noži“.

JAK VŠI VE VLASECH

Marca Chagalla, jehož 40. výročí úmrtí připadá na březen (zemřel 28. března 1985 ve věku 98 let), není třeba předsta-

Zelená světnice, olej na plátně, 1911.

vovat. Připomeňme jen, že pocházel z chasidské rodiny ve Vitebsku (v tehdejší carské Rusku, dnešním Bělorusku). Ačkoli Vitebsk vypadá na umělcových obrazech jako větší vesnice, v době, kdy Marc vyrůstal, se město, ležící v Zóně

osídlení vyhrazené carským režimem Židům, rozvíjelo, a to především díky své početné židovské populaci. Ta po hospodářských a politických reformách cara

Foto z počátku 20. let.

Alexandra II. získala nové možnosti, jichž dobře využila, mj. v zakládání dílen a manufaktur (a samozřejmě migraci do Petrohradu a Moskvy).

Vitebsk byl současně městem chasidismu (působil tu Šneur Zalman z nedaleké Ljady, zakladatel hnutí Chabad), sionistických idejí i zastánců levicového Bundu, hlásajícího odpor k carismu a myšlenky revoluce. Městem s řadou

kostelů (nejznámější je chrám Zvěstování, jež malíř zvětšoval v kontrastu s židovskými dřevěnými domky), ale ještě větším počtem synagog, městem Židů i městem silícího antisemitismu. Rostoucí viditelnost (i úspěchy) Židů v ruské společnosti odstartovaly stejně jako v Evropě moderní formu antisemitismu, který na Židy útočil jako na představitele modernismu, jenž podkopává starý řád,

přijavice, které žijí na úkor ruského lidu.

Atentát na Alexandra II. v roce 1881 (z něhož byli viněni Židé) i nová nařízení Alexandra III. protižidovské nálady ještě zesílily a vyústily v řadu pogromů i masový exodus ruských Židů do Ameriky, Evropy a USA. Chagall atmosféru strachu a násilí zažil na vlastní kůži a zobrazil ji v mnoha dílech, v nichž se vracel k událostem v Rusku – a později k tragédii holokaustu.

Že chce být malířem, věděl od dětství a už ve Vitebsku chodil na soukromé hodiny k místnímu malíři Jehudovi Penovi. Ve dvaceti letech mohl odjet do Petrohradu, kde viděl modernistické obrazy francouzských umělců. Studoval malířství,

nejprve na akademii, poté na Zvanseově liberální škole. K nezbytnému povolení k pobytu mu pomohl mecenáš umění, advokát Goldberg, ale i tak pro něj pobyt ve městě nebyl snadný. V knize *Můj život* Chagall popisuje, že si tam připadal – stejně jako mnozí Rusové – nechtěný, jako „jako vši ve vlasech“.

STAV MYSLI A DUŠE

Chagallovy obrazy z let 1908–1911 (tedy z doby malířských studií v Petrohradu) a pak z let 1911–1914 (prvního pařížského období) a dále let 1914–1922 (první světové války a revoluce v Rusku) čerpají s bezprostřední silou ze života v chasidské rodině a v rodném městečku, v němž byli Židé a Hospodin (ale také domácí zvířata) ve stálém kontaktu, ale současně ze života v ohrožení, ve zkáze, pogromech a odchodech do vyhnanství. Tuto temnou stránku jeho díla ještě posílila zkušenost dalšího exilu, který mu v době šoa zachránil život, když z okupované

Francie uprchl do USA.

Po válce se vrátil do Francie, ve které pak žil do smrti. (Do Ruska se vypravil až v roce 1973, kdy tam už jako světově proslulý umělec měl svou první výstavu, půl století po svém odjezdu v roce 1922. Pobyl jen v Moskvě, rodný Vitebsk odmítl navštívit. Ze svého starého světa by tam po holokaustu a sovětské éře našel jen pustinu.)

Portrét otce, olej na plátně, 1921.

Vraťme se k prvnímu pobytu v Paříži. Jako ostatní umělci z Ruska a Evropy (náležející k neformálnímu společenství Pařížská škola, viz současná výstava *École de Paris* v Praze) Chagall ve městě nad Seinou vstřebával díla modernistů a v muzeích mohl studovat antická díla i umění domorodých národů a veškeré tyto směry jej ovlivňovaly. Jak uvádějí tvůrci výstavy v Albertině, „přisvojil si geometrické rozčlenění tvarů kubismu, expresivní koloristickou sílu fauvismu. Experimentoval s úzkou perspektivou, s deformovanými prostory jako van Gogh a dekorativním rozpadem plochy obrazu jako Matisse. Formální inspiraci Chagall stylisticky využil ke zvýšení exprese. „Ať si klidně jedí ty své hranaté hrušky na svých trojúhelníkových stolech!“ říkal o kubistech. Rázně odmítal pravidla v umění, které pro něj mělo být výhradně vyjádřením stavu mysli a duše.“

JSI ŽID?

Na stejný umělecký problém narazil později v Rusku, kam se vrátil roku 1914

Matka u pece, olej na plátně, 1914.

za svou snoubenkou Bellou (oženil se s ní v létě 1915) a zastihla ho tu první světová válka. Rusko, do kterého se Chagall vrátil, bylo na pokraji revoluce a občanské války. Nestabilní společenská situace byla pro Židy ještě nebezpečnější, pogromy se staly běžným jevem. Krátce po svém návratu Chagall sám zažil pogrom ve Vitebsku a jen o vlasek unikl smrti – zachránilo ho, že popřel své židovství. V životopise to popisuje takto (v překladu Adolfa a Heleeny Kroupových):

Jdu pomalu a opatrně. Světla nesvíti. Mám strach, hlavně před výklady řeznických krámů. Jsou tam ještě živá telata a leží vedle seker a řeznických nožů. Zavržena poslední noc, žalostně bučí.

Letící vůz, olej na plátně, 1913.

Najednou se na rohu objeví čtyř nebo pětičlenná tlupa lupičů, ozbrojených od hlavy k patě.

Jen mě zpozorovali, ptají se:

„Žid, nebo ne?“

Chvilí váhám. Je tma.

Kapsy mám prázdné, prsty utlé, nohy slabé a oni žízni po krvi.

Má smrt by byla zbytečná. Tolik se mi chtělo žít.

„Tak táhni,“ zařvou.

Nečekám ani chvilinku a pospíchám do středu města, kde je pogrom v plném proudu.

Výstřely z pušek. Těla padají do vody. Prchám domů.

Po pádu carského režimu a bolševické revoluci odmítl místo na plánovaném ministerstvu kultury, místo toho se stal ředitelem umělecké akademie ve Vitebsku. V tomto období zobrazoval život ve štetlu: maloval rabíny a žebráky, židovské hřbitovy, domky a krajiny se synagogami. Jeho poetický přístup k umění neodpovídal nekompromisním ideálům abstraktní avantgardy Maleviče a jeho následovníků. Chagallovo umění bylo prohlášeno za staromódní. Zklamáný a rozhořčený opustil Vitebsk nadobro a v roce 1920 se přestěhoval do Moskvy. Nakonec se natrvalo vrátil na Západ, do Paříže. V rodné zemi by se stejně neuplatnil – už od 20. let bolševická vláda v boji proti „buržoaznímu nacionalismu“ čím dál více potlačovala svébytnou kulturu menšin.

SVĚDECTVÍ O POCITU

Chagall nazývá své obrazy „dokumenty“, nikoli ve smyslu reprodukce viditelného, ale jako svědectví o pocitu, který v něm motiv nebo předmět vyvolává. Jeho kompozice a barevné kombinace však bývají promyšlené a symbolické: obrazy, v nichž převažuje kombinace bílé, světlejší modré a červené (či růžové), tedy barev Francie, bývají romantičtější, láskyplné (řada variací vznášejících se milenců), zatímco zelená a žlutá jsou barvy židovské odlišnosti (houslisté se zelenou tváří, zelené autoportréty a portréty, zelená světnice a zelený dům s lidským okem); černá a temně rudá jsou barvami krve, ohně a zkázy (rudá dobytčata, vědra s krví, plameny a rudý kohout). Při tom všem si však uchoval svůj originální, jakoby naivistický styl. Na rozdíl od jiných židovských umělců (jako byli Modigliani nebo Soutine), kteří svůj židovský původ nijak nezduřazovali, je Chagall učinil hlavním

tématem svého umění: od výjevů z vitebských ulic, ze Starého zákona po rozměrná plátna znázorňující židovské mučednictví. Ve Vídni byl k vidění mj. velký expresivní obraz *Golgota* z roku 1912: ukřížované dítě pod „šilným nebem“ a kolem ruští vesničané... K motivu Židů na kříži se vracel vícekrát v době druhé světové války a po ní (*Mučedník*, 1940; *Posedlost*, 1943; *Exodus*, 1952).

ÚCTA K TOMU, CO JE JINÉ

Známý je i umělcův velký obraz nazvaný *Revoluce* z roku 1937, tedy stejné doby, kdy Picasso vytvořil svou *Guernicu*. Chagall tu projevuje svou vlastní angažovanost: Vlevo jednotná masa mužů revolucionářů s rudými prapory, ženoucí se na barikádu. Na pravé straně obrazu je společnost různorodější – ženy a děti, milenci, zvířata, cirkusový artista, zkrátka nerevoluční, uvolněný, hravý svět...

Golgota, olej na plátně, 1912. Repro obrazů na dvoustraně Albertina, Wien.

Uprostřed scény je stůl, u něhož sedí zamýšlený rabín a na jehož kraji na jedné ruce balancuje (v jakési akrobatické pozici) Lenin. „Myslím, že revoluce by mohla být velkou věcí, kdyby si zachovala úctu k tomu, co je jiné a odlišné,“ napsal umělec, když shrnoval své ruské zkušenosti.

I přes to, že dílo Marca Chagalla je tak známé, lze říci, že díky své rozmanitosti a šíři záběru (výpůjčkám z mnoha světových institucí i soukromých sbírek) se v Albertině jedná o expozici objevnou či alespoň takovou, která umožňuje, aby si návštěvník znovu uvědomil řadu souvislostí a vývoj umělcova díla. Není třeba dodávat, že obrazy války a vyhnanství vnímá v současné době člověk velmi ostře. Výstava končí 9. února a vyšel k ní obšáhly katalog (jenž je stále dostupný v německé verzi).

ALICE MARXOVÁ

O NEDÁVNÉ MINULOSTI

Několik poznámek ke knize Tomáše Krause

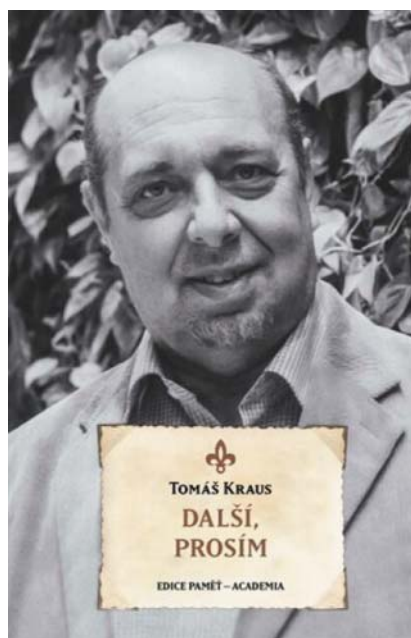
Unikátní knihu vzpomínek dlouholetého židovského funkcionáře, nazvanou *Další, prosím*, přináší čtenářům v edici Paměť uznávané nakladatelství Academia. Anotace vydavatele uvádí, že kniha Tomáše Krause je svědectvím o naší nedávné minulosti. A je to tak.

Velmi čtivá kniha napsaná svěžím jazykem, plná zábavných exkurzů do pro běžného čtenáře exotických zákoutí židovské tematiky je něco, co musí většinu konzumentů příběhů o Židech potěšit. Mluví se v ní také o tom, jak se autorův život protnul s životy řady osobností od Evy Pilarové přes Marii Rottrovou po Evu Olmerovou, vypráví se o přátelství s Karlem Gottem, který byl stejně jako autor zarytým jazzmanem, swingářem a sinatrovcem, Waldemarem Matuškou, který si ho brávil na kolena a říkal mu „ty kluku ušatá“, Milošem Formanem, Václavem Havelm nebo Luchinem Viscontim. Autor sdílí historiky s Natanem Šaranským, Karlem Köcherem, Janem Werichem, Ondřejem Havelkou, Jiřím Stivínem, Michalem Davidem, Zdeňkem Košlerem, Charlesem Mackerrasem, Pavlem Tigridem, Madeleine Albrightovou, Billem Clintonem, Janem Pavlem II. i Benediktem XVI. Celkem se v této kategorii nachází na sto jmen nejrůznějších známých osobností.

KDO JE „MY“

Již po pár stránkách se v textu poprvé objevuje lehce matoucí zájmeno „my“, následně prostupující celou knihou: „My si ho pamatujeme.“ Není jasné, kdo přesně se za oním „my“ skrývá. Je ono „my“ sám Tomáš Kraus? Jeho rodina? Jeho generace? Světové židovstvo? Na delší zkoumání není času, autor vypráví metodou volné asociace a jeho odbočky jsou vtipné, pro méně znalé asi i velmi poučné. A tak se kromě jiného dozvídáme, že vymyslel Facebook, se kterým Mark Zuckerberg přišel o něco později, „jestli se inspiroval u nás, už zůstane navždy tajemstvím“. Založil Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí druhé světové války, které inspirovalo George Cloonyho k natočení filmu *Památkáři*. Domluvil s Pavlem Tigridem záchranu plzeňské Velké synagogy. Vymyslel název kapel Yo Yo Band a Pražský výběr i české termíny pro technologii vý-

roby CD disků. Obnovil spolek B'nei Brith a dodnes má nevyřízené pohledávky u pražské židovské obce. S Karlem Srpem vymyslel první veřejné protestní shromáždění v době tzv. normalizace, věnoval Praze její první zážitek s laserem („jsme vymysleli“) i jednu z prvních světelných reklam v Praze („a pak máme na kontě“). Ronaldu Lauderovi doporučil

Vladimíra Železného za generálního ředitele jeho nové televizní stanice (opravdu se někdo autorstvím onoho ve výsledku miliardového tunelu na stát může chlubit?) a vymyslel reklamní slogan „Ó Lan-za mia!“.

S rostoucím seznamem životních zásluh se v knize stupňuje i pocit křivdy, že autorova role není nikým dostatečně oceňována. Zařídil totiž odškodnění obětí holocaustu: „Dnes se těmito projekty odškodnění pyšní mnozí. Tak trochu zapomínají na to, kdo je vymyslel a kdo prosadil.“ Vymyslel postup výplaty pojistek obětí a odblokování švýcarských kont, „že tahle iniciativa vznikla také v mojí kanceláři v Praze, se ovšem opět nikde nedočtete“. Zařídil vznik divadla Ungelt a klubu Roxy i projekt virtuálního ghetta, ale nikdo neuznal ani jeho námět, ani jeho autorství.

MÍRA IDEALIZACE

Pro čtenáře znalé moderní židovské historie postupně vystupuje na povrch další

rozměr knihy: unikátní míra idealizace, úlevné selektivní amnézie a autocenzury, která není podobným vzpomínkovým textům cizí. Obraz autorova tatínka, který se s ostatními pražskými Židy tak vymezoval proti migrantům z východu, kteří „pocházeli ze štetlů“ a „do Prahy vnesli cizorodý prvek“, aby si nakonec pro sebe zabrali Staronovou synagogu, lehce narušují dochované autentické dokumenty. Podle nich F. R. Kraus patřil do skupiny čechožidů ostře se vymezujících proti židovskému charakteru poválečné židovské obce. Jejich útoky neměřily na nějaké přístěhovalce, ale na ryze české osobnosti tehdejšího vedení, které si byly vědomy významu náboženství pro náboženskou pospolitost.

Podobně by se historik mohl ptát, proč autor tak rychle přechází otázku své spolupráce s StB, když se jeho svazek, na rozdíl od mnoha jiných, alespoň ve fragmentech dochoval. Svazek byl založen v září 1977 a ukončen v září 1988. Důležitý není samotný fakt, že někdo byl veden jako agent, podstatný je obsah na konspirativních schůzkách předávaných informací, a ten je u různých lidí velmi různý. Pomluvy sexuálního rázu týkající se Petra Weisse či Ondřeje Ernyeie, informace o „nejagilnějším členu skupiny mládeže Putíkovi“ podlouzně organizujícím židovský turistický kroužek pod rouškou svazáckého oddílu nebo zbytečná vyprávění o Ivanu Zádorovi bych od pozdějšího dlouholetého tajemníka Federace židovských obcí nečekal. Třicetiletý Kraus popisoval npor. Grnáčovi své prožitky podobně asociativním způsobem, jakým dnes líčí minulost čtenářům knihy. Mnohé z odboček si opravdu mohl nechat pro sebe.

Když autor píše o událostech roku 1989, že „jako úplně první krok, na kterém jsme se dohodli, jsme učinili výzvu tehdejšímu vedení RŽNO, aby rezignovalo“, asi tím nemyslí otevřený dopis 25 signatářů z února 1989, na kterém jeho podpis, na rozdíl od jiných osobností židovské komunity, které ve své knize vůbec nezmiňuje, chybí. Autor poté pokračuje příběhem Dezidera Galského, „kterého jsme již v prosinci 1989 vrátili do předsednické funkce tehdejší RŽNO“.

DŮLEŽITÁ KNIHA

Kniha ale nabízí i další vhledy do duše muže, který se na dlouhé roky stal pro-

fesionálním Židem. „Vím, že někteří čtenáři už dávno pochybují o všem, co tady líčím, ale u řešení restituční problematiky jsem byl skutečně od samého začátku, a opravdu hodně blízko,“ brání se autor pocítím, které by jeho nadužívání slovíčka „my“ snad mohlo u někoho vyvolávat. „Před nedávnem vyšla objemná monografie, mapující cestu pražského Židovského muzea pohnutým 20. stoletím“. Zasluky jsou tu připisovány kdekomu, ale na nás – mne a mé kolegy – se opět tak trochu pozapomnělo,“ sděluje dále s tím, „že by to možná mohlo vznít trochu bolestinsky“.

70. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ OSVĚTIMI

Asi nejvíce do očí bijící je pak vzpomínka na ostudnou trucakci Miloše Zemana a jeho rusofilních přátel, popisovanou větou „a bylo to v době mé spolupráce se Slávou Kantorem a s Evropským kongresem, kdy jsme se rozhodli uspořádat v Praze kongres k 70. výročí osvobození Osvětimi“. Pan Kantor si po přesídlení do Evropy založil svůj vlastní Evropský židovský kongres jako protiváhu tomu zavedenému, světovému, který pan Putin neměl rád. Celý civilizovaný svět, včetně politických a kulturních špiček, které ale stály v pozadí, protože organizátoři dali hlavní hlas přeživším, vzpomínal v Osvětimi, tedy v místě, kde se sedmdesát let předtím osvobození Osvětimi odehrálo. Ale autorovou „ambicí bylo, aby se sešli v Terezíně, čímž bychom toto místo zviditelnili doslova po celém světě“. Autor si následně stěžuje, že „mediální zkratkou nastala situace, kdy to vypadalo, že jsem já pozval do Prahy Vladimíra Putina“. Ve výhledu v Březince politici naslouchali Dariu Gabbaiovi, líčícímu vzpouru ústící ve zničení jednoho z krematorií, zatímco účastníci pražské akce financované ruským oligarchou naslouchali Miloši Zemanovi. Celá věc byla vrcholně trapná, ale což. Autor se koneckonců hlásí i k Zemanovým výročkům o Ferdinandu Peroutkovi.

„Pokud jste dočetli až sem, jistě jste si mockrát řekli, že autor je nejspíš opravdu blázen, jak naznačuje scénka u psychiatra v úvodu, nejspíš si o sobě myslí, že je něco jako Forest Gump nebo Jára Cimrman,“ říká nám autor před koncem knihy *Další, prosím*. Je to svým způsobem fascinující a důležitá kniha. Možná důležitější pro pochopení nedávné minulosti, než autor vůbec tušil.

MARTIN ŠMOK

MARC CHAGALL: PAŘÍŽ

V Paříži se mi zdálo, že všechno objevuji, především umění řemesla. Všude jsem se o tom přesvědčoval, v museích i v Salonech.

Snad do mé duše zabloudil Orient; nebo dokonce i kousnutí psa nalezlo odezvu v mém duchu.

Avšak jenom v samotném řemesle jsem nehledal smysl umění. Bylo to, jako by přede mnou stáli bohové.

Už se mi nechtělo přemýšlet o Davidově a Ingresově neoklasicismu, o Delacroixově romantismu a o rekonstrukci prvních plánů v obrazech Cézannových žáků a kubismu.

Měl jsem dojem, že dosud tápeme po povrchu hmoty, že se bojíme pohroužit se do chaosu, zlomit, převrátit navykly povrch pod našima nohama.

Hned nazítří po příjezdu šel jsem do Salonu nezávislých.

Přítel, který mě doprovázel, mě předem upozornil, že není možné projít celý Salon za jediný den. On například odchází pokaždé vyčerpan. Z hloubi duše jsem ho litoval a podle vlastní metody proběhl jsem všemi předními sály, jako bych měl v patách liják, a vrhl jsem se do sálů prostředních. Tak jsem si šetřil síly.

Pronikl jsem k jádru francouzské malby z roku 1910. Upnul jsem se k němu. Žádná akademie mi nemohla dát to, co jsem objevil, když jsem si chtivě prohlížel pařížské výstavy, výkladní skříně, musea.

Od trhu, kde jsem si pro nedostatek peněz koupil jen kousek dlouhé okurky, přes dělníka v modré haleně, po nejhrošivější žáky kubismu, všechno svědčilo o vyhraněném citu pro míru, jasnost, o přesném smyslu pro formu, o malbě malířtější i na plátnech druhořadých umělců.

Nevím, zda si někdo jiný mohl udělat jasnější představu než já, jaký byl od roku 1914 téměř nepřekonatelný rozdíl mezi francouzským malířstvím a malířstvím v jiných zemích. Myslím, že to v cizině sotva tušili.

Já o tom nepřestal přemýšlet.

Nejde tu o větší nebo menší vlohy jednotlivce nebo národa.

Působily tu jiné síly, spíše organické nebo psychofyzické, jež předurčují buď k hudbě, malířství, literatuře, nebo také ke spánku.

Po krátkém pobytu v ateliéru ve slepé uličce du Maine přestěhoval jsem se do jiného, v La Ruche, který lépe vyhovoval mým možnostem.

Říkalo se tak asi stovce ateliérů obklopených zahrádkou hned u jatek ve Vaugirard. Bydlela tam umělecká bohéma ze všech zemí.

Zatímco v ruských ateliérech plakal uražený model, z italských se linuly zpěvy a zvuky kytary, v židovských se diskutovalo, já ve svém ateliéru prodléval sám u petrolejové lampy. V ateliéru přeplněném obrazy, plátny, jež vlastně nebyla malířskými plátny, ale kusy roztrhaných ubrusů, prostěradel, nočních košil.

Dvě tři hodiny ráno. Nebe je modré. Začíná svítat. A kousek dál zabíjejí dobytek, krávy bučely a já je maloval.

Bděl jsem tak celé noci. Už týden nebyl ateliér uklizen. Rámy, skořápky z vajec, krabičky od polévkových kostek po dvou sou se tu povalují bez ladu a skladu.

Má lampa hořela a já s ní.

Hořela a její svit ztvrdl v ranní modři.

Tehdy jsem se vyšplhal na palandu. Spíš jsem měl jít ven a na dluh si koupit teplé rohlíky, ale šel jsem si lehnout. O něco později přicházela posluhovačka; nebyl jsem si jist, zda přicházela uklidit ateliér (je to nutné? Tak se aspoň nedotýkejte ničeho na stole!), nebo jenom proto, aby za mnou přišla nahoru.

Na podlaze ležely vedle sebe reprodukcce Greca a Cézanna, zbytky slanečka, kterého jsem si rozdělil na dvakrát, hlavu na první den, ocas na druhý a, zaplaťpánbu, byly tu i chlebové kůrky.

Z knihy *Marca Chagalla Můj život*.
Přeložili Adolf a Helena Kroupovi.

V červeném kabátě, 1961.

Karel Poláček

TŘI SOUDNIČKY

Od smrti, přesněji řečeno zavraždění Karla Poláčka uplynulo 21. ledna 2025 už celých osmdesát let. Stalo se to na samém sklonku druhé světové války v koncentračním táboře Gleiwitz, kam dorazil po pochodu smrti z Osvětimi 21. ledna 1945. Poláček bývá označován za humoristu, ale do svých knih, které patří k tomu nejlepšímu, co bylo ve 20. století česky napsáno, dokázal vložit vše podstatné, co patří k lidskému osudu a údělu. To, že často dokázal najít komický či humorný moment i tam, kde se jiní uchylují k tragickému tónu, mu získávalo a stále získává přízeň čtenářů všeho věku. Snad jen profesionální škarohlídové mohou být nezasaženi jeho občas i hořkým humorem, který, ze své podstaty židovský, okouzluje už jedno století čtenáře bez ohledu na původ a vyznání. Tři soudničky, žánr, kterému se Poláček léta systematicky věnoval, to všechno na malé ploše dokazují takřka ideálně.

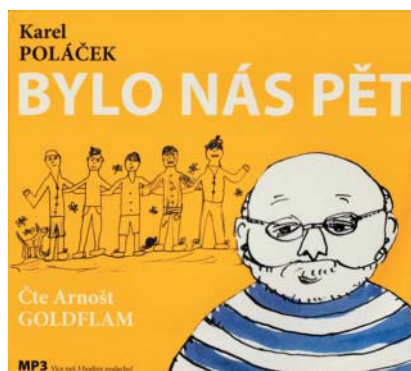
* * *

PROFESOR ZÁHROBNÍCH VĚD A ŽENICH

Nevlídne je nebe, počásí kašlavé a profesor záhrobních věd Enrico Topolesco předvádí lidu shromážděnému dosti tučnou ženu, již starší, se zavázanými očima. A ta žena, kterou profesor oslovuje Mannon, je obeznámena se všemi tajnostmi a má ten dar, že uhodne, kolik peněz má některý z posluchačů v kapse, jak se jmenuje a jaké barvy je jeho kravata. Po této produkci prodává profesor planety, ve kterých je obsažen osud lidský, po koruně a za korunu. Dneska lidé houby dávají na osud, věštby, astrologii a takové věci, a tak profesor Enrico Topolesco se mění v obyčejného Emanuela Tlamouse, 46letého, zarudlého a dosti zachovalého trhovce. Jakožto takový nabízí obecenstvu postupně nezničitelné hřebeny, čerstvé burské prazžené oříšky, takový patent, jenž ponožku rázem změní v kravatu a naopak. Tohle všechno málo vynáší, protože lid je dneska náramně uvědomělý a tak snadno nesedne na vějíčku lesklých frází. Tím pádem jaksí udělal osud z Tlamouse impresaria jarmarečního varieté. Stojí dotyčný Tlamous před pestře pomalovanou boudou a láká obecenstvo do podniku,

jenž podle jeho tvrzení je něco takového, čeho není příklad v dějinách lidstva, jedním slovem zázrak dvacátého století. Ústa se Tlamousovi pění, když líčí, jaké rozkoše čekají diváky v boudě. Předvádí se tam například harém indických odalisk s maharádžou uprostřed a tyto odalisky jsou úplně, jak je pánbůh stvořil, což každý musí vidět, chce-li rozšířit svoje vědomosti. Ten kdo uvěří, spatří na jevišti živý obraz, složený ze starších, pochmurných dívek v pestrých hadrech a lituje koruny, kterou na toto podívání věnoval, a hrozně nadává, že je to samý humbuk čili léčka na chudý lid.

Tak prosím vás, co má jeden dělat, aby se zavděčil P. T. konsumentům. Dneska

jednomu není nic platná učenost, vzdělání ani široké obzory. Neuvědomělý je lid, žije v duševní zatemnělosti a drží si ruku na kapse. Než by se duševně obohacoval, raději si koupí půllitr piva a dává si do nosu. Následkem čehož že by kvetly vědy a umění, to zrovna nekvete, osvěta se chýlí k zničení a tma neuvědomělosti postupně zachvacuje veškeré vrstvy obyvatelstva.

Teď má toho Emanuel Tlamous akorát dost, praští veškerou vědou, jakož i uměním, dává vale životu veřejnému, i uveřejňuje v denním tisku inserát takového obsahu, že majitel velkostatku, ve zdravé polabské krajině deset minut od nádraží, rád by poznal dívku nebo vdovu, která by větším věnem vládla a která by muži, usmýkanému životem a zrazenému o všechny ideály, tyto svou něžnou péčí a přiměřeným kapitálem nahradila. Ctěné nabídky pod značkou „Když vřes pohádku svou šeptá...“

Litujeme, že musíme váženému čtenářstvu oznámiti, že žádný vřes vlastně

pohádku nešeptal, že totiž dříve než k jakémukoli šeptání došlo, přišel četník a Emanuela Tlamouse odvedl. Obžaloba státního zástupce dr. G. totiž tvrdila, že dotyčný Emanuel pod lstivým předstíráním, že pojme dívku Jitku za choť, takové jednání předsevzal, kterým tato dívka na svém majetku škodu utrpět měla a skutečně také v částce 14 670 Kč utrpěla. Obžalovaný se ovšem hájil, že neměl podvodného úmyslu, že by si jistě dotyčnou dívku vzal, kdyby si ho nešťastnou náhodou nevzal četník, který takto učinil přítrž blaha a lásky a podobně. Senát v. r. P. však tomuto tvrzení neuvěřil a odsoudil obžalovaného do těžkého žaláře na pět měsíců nepodmíněně.

A PŘECE UDĚLALA ŠTĚSTÍ

Je to světák, je to náramný světák, máte to marné. Nosí brejle s širokou černou obroučkou, volá ho každou chvíli telefon, kravatu má uvázanou zvláštním důmyslným způsobem, mívá občas důležité konference a při řeči neodolatelně kriví hubu. Jmenuje se Čeněk Hasišta, stár devětatřicet let, bývalý soukromý úředník a nositel mnoha titulů.

Ona pak se nazývá Julie, slečna je to příjemného zevnějšku, kulovatá, povahy mírné a založení domácího. Chce se vdát a často o tom mluví. Její matka však říká: „Máš dost času, holka.“

Tito dva lidé různých světových názorů se seznámili prostřednictvím inserátu. V tomto literárním díle hledal Hasišta nevěstu, která vedle hluboké, nevšední povahy a oduševnělosti by vládla nějakým věnem. Julie odpověděla na ten inserát a mladí lidé se sešli v kavárně, aby si tam vyměnili názory.

Juliiina matka se vyjádřila: „Nelíbí se mi, že je to na inserát. A máš dost času, holka.“ I Julie odvětila povýšeně: „Jseš staromódní, matinko. A nemám dost času.“

Při této schůzce byl přítomen mladý, poněkud ostýchavý člověk, skromný a úhledný. Pan Hasišta ho představil: „To je můj tajemník a asistent.“ Mladý muž na to pouze zabručel několik nevrlých slov. Sám pak pan Hasišta se odhalil jako majitel velkostatku, ředitel dolů a redaktor.

Když Julie o tom matce své referovala, tu vyjádřila se stará, zkušená paní: „Nelíbí se mi, když někdo má moc titulů najednou. Aby mužský mohl být řádným manželem, stačí mu, když je jenom velkostatkář nebo ředitel dolů. Redaktor pak

vůbec nemusí být. To není žádná existence. A máš dost času, holka, máš dost času na vdávání.“

Julie odpověděla: „Jseš staromódní, matinko. Nevíš, co dnešní svět obnáší.“

„To je možné,“ připustila stará paní, „ale každý víme své. Jenom mi pak nechod' domů s nějakým oveje.“

Pan Hasišta často se stýkal se svou nastávající a měl moc řečí. Podle jeho slov dalo by se soudit, že ten světák je významný hospodářský činitel a že na všech světových bursách jest jeho jméno vyslovováno s úctou. Hodně pozoruje, že při jeho chlubných řečech domnělý tajemník prudce kašlal, mračil se a na Julii vrhal významné pohledy. Když jednou světák byl zavolán k telefonu, žádal nesmělý mladý muž Julii o rozmluvu, že prý jí chce sdělit něco velmi důležitého. Julie však ho tvrdopysně odmítla.

Světák předložil Julii jeden významný projekt. Chtěl by si v Praze zařídit moderní francouzské cukrářství, čímž hodlal roztočit kola průmyslu a oživit hospodářství. Protože je momentálně překapitalisován, čili že má peníze mezi lidmi, apeluje na svou nastávající, aby vložila do budoucího podniku nějakých třicet tisíc korun.

Juliiina matka se o tom vyjádřila: „Nelíbí se mi, když ředitel dolů, velkostatkář a redaktor si chce zařídit cukrářství. To mně nějak neštymuje. A vůbec máš dost času na vdávání, holka.“

Napominání nebylo nic platné, Julie jest plnoletá, a proto sama o své újmě vložila žádanou částku do moderního cukrářství.

Pan Hasišta s díky kvitoval peníze a pak se ztratil. Julie plakala a její matka s chmurným uspokojením konstatovala, že ač je nemoderní, přece ví, co mluví, a světáka že prohlédla jako hubenou kozu. Musíme ještě podotknout, že ji navštívil ostýchavý mladý muž a ten v několika slovech označil pana Hasištu za velkého lumpa a starého kriminálního. Chtěl už dávno Julii varovat, ale nebyl vyslyšen. S panem Hasištou se musil stýkat, protože světák mu byl dlužen peníze a skromný mladý muž pořád doufal, že je z toho kapitalisty vyrazí.

Senát v. r. P. uznal na návrh státního zástupce dr. G. obžalovaného pana Ha-

sištu vinným zločinem podvodu a vyměřil mu osm měsíců těžkého žaláře. Po odpykání trestu půjde světák do donucovací pracovny.

A konec vše napraví. Skromný mladý muž se vyjádřil, že se mu Julie líbí a že by si ji vzal třeba bez krejcaru. Nepotřebuje peníze, má truhlářskou dílnu, která mu vynáší na slušné živobytí. Stará paní zaplakala radostí, objala mladého muže a pravila: „Vy jste u mě člověk. Nejste moderní, zrovna jako já, ale zato máte solidní, lítostivé srdce.“ Povídá se, že slečna Julie udělala štěstí.

NEZDAŘENÁ RECEPCE

„Holka nám kejsne,“ prohlásila tuhle paní Šťávovala. Stejnou myšlenku pronesl její manžel: „A nevdává se, kdyby ji hrom do palice třískal.“

Byla to pravda. A přece pan Šťáva nebyl jen tak nějaký – měl rohák jako palác, vzdělané partaje, žádnou verbež, a něco si taky dal na stranu. Zkrátka inteligent.

Ale copak je to všechno platné, holka, totiž jako dcera, nemá se k ničemu. Jiná v jejích letech by utancovala ne jednoho, ale pět mladíků. Nemá v sobě žádnou živost Anděla, totiž slečna Šťávovala.

Tak se stalo, že jednou se dostavil k Šťávům na večeri hudebník, jménem Lucien Huspenina. Večeri pořádali extra kvůli němu. On nebyl, jak se říká, žádná zvláštní partie, neměl nic jistého. Ale prosím vás, jaké vybírání v těchto těžkých dobách, kdy obzory jsou zachmuřeny a situace překerní? Na druhé straně pak pan Lucien, když fídlal na housle, potřásal kadeřemi a na levé ruce nosil tenký zlatý řetízek. Šikovný mladík.

Že by se mu na tu recepci chtělo jít, to zas nechtělo. Ale nemohl dobře odříci, protože pan Šťáva byl znám s kapelníkem a vůbec byl podporovatel umění. Do talíře pro hudbu dal kolikrát i pětikorunu. Tak to máte těžké.

Doufal ten jistý hudebník, že si aspoň, když nic jiného, dá do nosu, protože věděl, že Šťáva je člověk mohovitý. Slečna je naproti tomu pihovatá, dosti zavalitá a pomalá. Nic na ní není, co by potěšilo mladého muže, taková věc se dá jedině

zahladit humrovou majonézou, kaviárem a všelijakými sardelemi.

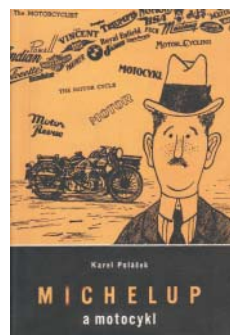
Někdo doufal, až se udoufal. Jako ten hudebník. Nebyly žádné majonézy, o kaviáru ani muk a veškeré sardele žádné. Podali mu mísu s vykládaným salámem, co je deset deka za dvě padesát. Mimo to hostiteli odstávaly uši, a když jedl, tak mlaskal jako ježek. A k pití mu podali víno, po němž trnuly dásně a vlasy se ježily. Ale zato sladkých řečí měl plné břicho, a to bylo v jednom kuse samé: „Papejte, pane kapelníku, vy kór nic nepapáte!“ Nebo zase: „Bumbejte, mistře, to dobrý vínečko, je to echtovní marka, flaška nás přišla na dvacet korun.“

Místo dezertu mu ukázali fotografii dědečka, který umřel, když mu bylo devadesát, a do posledka kouřil viržinky. A navrch ho uctili pohledem na psací stůl a říkali, že je celý z růžového dřeva. Když se psací stůl otevřel, tak se ukázala láhev likéru, zvaného „Útěcha stáří“. Pan Šťáva poplácal láhev a pravil: „To je moc dobrý proti žaludku.“ Byla to kořalka jako utrejek, ale ubohý hudebník se k ní uchýlil, tak říkajíc upjal k ní veškeré nádeje, aby zahnal chmury.

Měl toho zapotřebí, neboť utrpení jeho nebylo skončeno. Anděla sedla totiž ke klavíru a začala hrát. To se neptejte. A otec Šťáva začal k tomu zpívat. Hlas neměl, sluch také ne, a ač byl majetník, řval s odpuštěním jako hladová kráva na seno. A když pěl: „Svou hlavu ke mně skloň, chci růži kol ní uvít...“ tu popadl se za ohryzek a třepal jím, aby vyloudil sladké tremolo. Tehdy měl toho hudebník už dost i vyklonil se z okna a hulákal: „Patrol!“

Za chvíli vnikl strážník do příbytku, moc se neptal, hned se obrátil na hudebníka a mluvil úřední řečí jako: „Co tu děláme za kravál, ne-dělejme rámus, chovejme se tiše, abysme vás nemuseli zjistit“ a tak dále, vždyť to račte znát. Ale hudebník měl v hlavě moc té „Útěchy stáří“, a tak si myslil, že strážník je se Šťávovými spolčený, tak zahřel k němu hněvem převelikým.

Strážník to dal soudu. Hudebník byl obžalován pro zločin veřejného násilí a přestupek urážky úřední osoby. Dopadlo to s ním dost dobře. Samosoudce v. r. P. uznal obžalovaného vinným pouze přestupkem opilství a vyměřil mu jeden týden tuhého vězení podmíněně.

TŘI PROFESOŘI

Opravené hroby pedagogů židovského gymnázia v Brně

V úterý 19. listopadu 2024 se na židovském hřbitově v Brně-Židenicích uskutečnilo setkání při příležitosti obnovy náhrobků tří profesorů Spolkového židovského reformního reálného gymnasia Brno, které před sto lety zahájilo výuku na Hybešově ulici. Díky dotaci Úřadu městské části Brno-Židenice a příspěvku Židovské obce Brno se podařilo důstojně upravit místa jejich posledního odpočinku.

Setkání se zúčastnil starosta MČ Brno-Židenice Ing. Petr Kunc, místostarosta Bc. Štěpán Juránek, předseda Židovské obce Brno JUDr. Jáchym Kanarek a další hosté.

Na programu byla prohlídka obnovených hrobů tří profesorů gymnázia přímo na hřbitově. Následovala prezentace jejich osudů a krátké představení vzniku a vývoje brněnského židovského gymnázia v přednáškovém sále Turistického a informačního centra židovské obce.

PROFESOŘI EPSTEIN, LEMBERGER A GRÜNFELD

První obnovené místo posledního odpočinku patřilo Dr. Oskaru Epsteinovi (1888–1941), pedagogu a autoru významných pedagogických prací včetně třiceti hesel v třísvazkové *Pedagogické encyklopedii*. Na židovském gymnáziu téměř po

O. Epstein se studenty oktávy, školní rok 1939/1940.

dvacet let vyučoval novohebrejštinu, dějepis, latinu, němčinu a francouzštinu. V druhém hrobě byl pochován profesor Armin Lemberger (1881–1940), zakladatel židovského gymnázia, kde více než patnáct let vyučoval matematiku a fyziku, krátkodobě i těsnopis. Třetím opraveným byl hrob Dr. Maxe Grünfelda (1856–1933), světově uznávaného spisovatele a žurnalisty, učitele židovského náboženství a historie, zeměpisu a filozofie, kazatele v Malé synagoze na Kolišti, zbořeně na přelomu let 1985/1986. Byl autorem knížek humorových i vážných povídek z historie židovského ghetta v Kroměříži.

GYMNÁZIUM

O vlastní národní židovské školství usilovaly židovské komunity už za habsburské monarchie. Teprve vznik samostatné republiky a přijetí nové ústavy v únoru 1920, která umožnila občanům nového státu přihlásit se k židovské národnosti, daly šanci myšlenku realizovat.

Spolkové židovské reformní reálné gymnasium v Brně (dále „gymnázium“) bylo zřízeno spolkem Židovská škola pro Moravu v roce 1920. Bylo první a jedinou střední školou toho druhu v Československu. Až za pět let bylo založeno hebrejské gymnázium v Mukačevě, na tehdejší Podkarpatské Rusi. Brněnské gymnázium bylo soukromé s právem veřejnosti. Bylo zřízeno jako koedukované s osmiletou školní docházkou a s němčinou jako vyučovacím jazykem, který vystřídala ve 30. letech čeština.

Vyučování bylo zahájeno již 9. září 1920, vzápětí však byla škola přechodně uzavřena k doplnění chybějících náležitostí. Definitivně se začalo vyučovat 7. ledna 1921 v obřadní síni Velké synagogy (na dnešní Spálené ulici), která byla vypálena nacisty den po okupaci města Brna. V dalším školním roce se přemístilo do městské budovy na nynější Šilingrovo náměstí 2. Od roku 1924 se definitivním sídlem stala budova na Hybešově ulici 43, kterou pro gymnázium zakoupila brněnská židovská náboženská obec.

Výuka probíhala podle stejných osnov jako na ostatních reformních reálných gymnáziích, s přihlédnutím k židovské výchově. Od prvního ročníku se vyučovala nepovinně novohebrejštinu, dále češtinu, němčinu, francouzštinu, kterou za války vystřídala angličtina. Pedagogický sbor se skládal z profesorů působících současně na německých státních středních školách a k nim postupně přicházeli učitelé čeští. V souladu s židovským náboženstvím byla sobota volným dnem a v neděli se normálně vyučovalo.

UZAVŘENÍ ŠKOLY

Změna zahraničněpolitické situace měla zásadní dopad na život gymnázia. Ihned po podepsání mnichovské dohody přicházeli noví studenti z území odstoupeného Německu, Polska, Maďarsku a z Rakouska připojeného k Německu. Po nacistické okupaci českých zemí a vypuknutí druhé

světové války sehrálo brněnské gymnázium nezastupitelnou roli při vzdělávání židovské mládeže. Všichni studenti nevyhovující rasovým zákonům byli vyloučeni ze všech německých a později i z českých veřejných a soukromých středních škol. Současně s nimi přišli také ze stejných důvodů propuštění středoškolské profesoři a dále vědci z uzavřených vysokých škol. Protižidovská nařízení narůstala. Existenci školy ukončilo rozhodnutí říšského protektora, který nařídil ministerstvu školství gymnázium trvale uzavřít. Česká zemská školní rada na základě ministerského výnosu z 15. května 1941 vyučování ukončila a gymnázium uzavřela. Tou dobou byly již zahájeny přípravy na vysídlení všech Židů z protektorátu a za půl roku byl z Brna vy-

Budova brněnského gymnázia s přístavbou druhého patra, 1932. Foto na této straně *Almanach Spolkového židovského reformního reálného gymnasia v Brně*.

praven první židovský transport do ghetta v Minsku.

Gymnázium za léta jeho existence prošlo téměř 1300 studentů a 85 profesorů. Mnozí z nich za války zahynuli v ghettech a koncentračních táborech nebo na frontách druhé světové války.

HŘBITOV

Areál brněnského židovského hřbitova je již mnoho let vyhledávaným cílem návštěvníků z domova i ze zahraničí. Na ploše tří hektarů bylo k poslednímu odpočinku uloženo přes 11 400 lidí. Pochováni zde byly osobnosti z oblasti politiky, kultury, vědy, umění, průmyslu, hospodářství a náboženství. Mezi nimi rabíni Baruch Placzek a Richard Feder, autor abecedy pro hluchoslepé Hieronymus Lorm, mecenáši Heinrich Gomperz a Arnold Skutezky, architekt Otto Eisler, herec Hugo Haas, psycholožka Věra Capponi a další.

Tato státem chráněná kulturní památka, nacházející se na samém jihu židenické městské části, napomáhá zprostředkovat židovské dědictví dalším generacím a zachovat je tak v naší kolektivní paměti.

Alena Mikovcová, Zuzana Prudilová,
ŽO Brno

IZRAEL: Příměří, či konec války

Po 15 měsících skončila válka s Hamásem v Gaze. Lze to tak říci? Vždyť v neděli 19. ledna začalo platit jen příměří podle dohody, kterou v Kataru dojednaly delegace Izraele, Hamásu, USA a Egypta. Bude mít dvě fáze. První začala 19. ledna a potrvá 42 dnů, tedy do 2. března. Přesný průběh druhé fáze se dohodne až během té první, což asi ozřejmí různé háčky.

Dohoda zahrnuje tři oblasti. Zastavení bojů v Pásmu Gazy, stažení Cahalu a návrat rukojmích držených od 7. října 2023. Tady je háček největší. Nejde totiž o návrat, ale o „výměnu vězňů“, jak se tomu říká eufemisticky. V Gaze v polovině ledna zůstávalo přes 90 rukojmích, přičemž se neví, kolik z nich je naživu (podle odhadů asi 60), a Hamás to odmítá sdělit. Za ně Izrael propustí skoro 2000 palestinských vězňů. Mezi nimi asi 250 s doživotními tresty. Rozuměj těch, kteří spáchali teroristické útoky s mnoha oběťmi na životech.

Půjde-li vše podle plánu, v první fázi bude propuštěno 33 rukojmích – ženy, děti, muži starší 50

let a mladší muži spadající do kategorie „humanitárních případů“. Ale jak to půjde dál, je teď předčasné odhadovat.

Zásadní otázka už zazněla. Znamená příměří faktický konec války v Gaze? Hlavně Hamás, ale i Katar, Egypt a USA to tak chtějí. Pak by příměří mohlo fungovat jako to z Koreje z roku 1953. Trvá už 72 let a fakticky nahrazuje mírovou dohodu.

Pro Izrael je ovšem kruciólním cílem návrat všech rukojmích. Kdyby Hamás propustil oněch 33 unesených v první fázi, ale další vydávání – pod jakoukoli záminkou – zastavil, Izrael počítá s tím, že bude ve válce pokračovat. Takže na otázku, zda lednová dohoda udělá tečku za 15 měsíce bojů v Gaze, teď nelze poctivě odpovědět. Uvidíme až v březnu. Přesto jsme svědky prozatím nejméně nejvyššího pokusu válku ukončit.

ŠPATNÝ OBCHOD, ALE...

Už proto dohoda poskytuje dost materiálu pro analýzy i komentáře v médiích. A to ze všech možných úhlů.

Nejjasnější postoj zastává Hamás. Dohodu považuje za své vítězství. Stačí ukázka z toho, co říkal jeho hlavní vyjednavatel Chalíl al-Hajjá. Útok na jih Izraele ze 7. října 2023 pokládá za „vojenský úspěch“ a „zdroj hrdosti pro náš lid“. Dohodu o příměří za „historický okamžik“. Rozuměj za něco, co „úspěch“ potvrzuje. Pokud takto mluví diplomat Hamásu, nelze si dělat sebemenší iluze o soužití, pokud Gaza zůstane pod vládou islamistů.

„Úspěchem“ je pro ně už to, kolik a jakých vězňů bude celkem propuštěno. I když mezi nimi nebudou chycení aktéři

Hamás propustil 19. ledna první 3 rukojmí výměnou za 90 palestinských vězňů.

pogromu ze 7. října, jak zněly obavy v Izraeli, i když nejtěžší případy nepůjdou na svobodu v Gaze či na Západním břehu, ale budou vyhoštěny do Kataru, Turecka či Egypta pod dozor tamních tajných služeb, z pohledu Hamásu to úspěch je.

Přesný seznam publikován nebyl, ale mezi jmény, jež pronikla do médií, je například Nasim Zaatarí (23 doživotních trestů za útok na autobusovou linku č. 2 v Jeruzalémě, který si vyžádal 23 životů). To je spíše jen pro ilustraci, ten problém je očividný a uvědomují si ho v Izraeli všichni. I šéfové tajných služeb, jak je citují noviny *The Jerusalem Post*.

Situaci státu vydíraného teroristy, vyjádřil Ronen Bar, šéf kontrarozvědky Šin Bet. V takové situaci „neexistují žádné dobré dohody“, ale „Izrael má právo na takovou dohodu přistoupit“. Sám chápe obtížnost rozhodnutí, protože některé z nyní propuštěných vězňů sám zatýkal. Podobně

mluvil David Barnea, ředitel Mosadu: „Je to špatný obchod, ale není na výběr.“

CENU POZNÁME AŽ PO LETECH

Nicméně to, zda je ona dohoda špatná, či přijatelná, zda je, či není na výběr, rozebírají média. Například vojenský analytik Ron Ben Jišaj na webu *Ynet*. Dohodu neodsuzuje, ale rozebírá její plusy a minusy. K plusům řadí – v první fázi – usnadnění návratu většiny živých rukojmích. Pak zvýšenou humanitární pomoc pro Gazu, což mezi místními může zvýšit tlak na Hamás. A hlavně to, že dohoda Izrael nezavazuje k ukončení války.

Píše, že dohoda o rukojmích je to nejlepší, co lze nyní dosáhnout. Leč dodává, že dokument zahrnuje to, co obsahovala Bidenova nabídka z června 2024. Proč na ni Izrael nepřistoupil? A ještě toto. Na nynější dohodě se podílely dva americké týmy –

končící Bidenův a nastupující Trumpův. Notovaly si. A když Trump říkal, že nesouhlas s dohodou by způsobil problémy, myslel to na adresu Hamásu a také Izraele. Takže s Trumpovou podporou pro Netanjahu to nebude tak automatické, jak si Bibi mohl myslet.

Otázku, zda v situaci vydíraného únoscí je, či není na výběr, rozebírá Herb Keinon

v listu *The Jerusalem Post*. Podle něj dohoda představuje triumf srdce nad hlavou. „Vést srdcem“, píše Keinon, „znamená klást do popředí empatii, intuici a morální hodnoty, což posiluje solidaritu a jednotu. Naproti tomu vedení hlavou upřednostňuje logiku, rozum, strategii a dlouhodobé důsledky před emocemi.“

Vnucují se tu příklady. Z roku 1985, kdy Izrael za tři své vojáky propustil 1150 palestinských bezpečnostních vězňů a mnozí z nich se pak zapojili do první intifády. Nebo z roku 2011, kdy Izrael za vojáka Gilada Šalita propustil 1027 palestinských vězňů včetně Jahji Sinvára, strůjce pogromu ze 7. října. Na výběr tedy je, ač jde o těžké rozhodnutí. Keinon to shrnuje: „Národní pocit úlevy, pokud bude dohoda dovršena, bude skutečný a hmatatelný. Ale skutečná cena této chvíle může být plně vyčíslena až za mnoho let.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

STOLETÝ STÁTNÍK ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Ne vždy stálo Česko, respektive Československo, na správné straně dějin, myslí si spoluzakladatelka Nadačního fondu Shalem Anna Meissner, podle níž je současný postoj naší země k Izraeli ukázkou pravého opaku. „Jsem přesvědčena o tom, že to, kde Česko teď stojí, je správné. Pevně doufám, že to tak historie i vyhodnotí a že si to budou myslet všichni,“ říká Meissner s tím, že toto spojenectví je výhodné v první řadě pro Česko a Čechy. „Když se podíváme na geopolitickou situaci, tak v tomto regionu nemáme jiného možného spojence, který

Jimmy Carter. Foto archiv.

by sdílel ty úplně nezákladnější hodnoty jako rovnost mužů a žen, sexuálních menšin nebo přístup ke vzdělání a na trh práce. Nikdo jiný takový není. A bohužel to vypadá, že asi ještě dlouho nebude,“ dodává Meissner. (Týden.cz, 3. 1.) ■ Američané na přelomu roku přišli o Jimmyho Cartera, pozoruhodnou postavu tamního politického a veřejného života. Stoletý státník zemřel 29. prosince a svým věkem odkazoval do jiné éry, ale zároveň je v jeho dědictví něco, co stojí za pozornost i dnes. Na rozdíl od Reagana se Carter z naší perspektivy nemůže těšit pověsti vůdce Západu, který „uzbrojil“ Sovětský svaz nebo „vyhrál studenou válku“. Naopak je tu spíše chápán jako prezident slabý, až příliš nakloněný kompromisům, za jehož vlády procházely Spojené státy nebezpečnou krizí. Vyslovte jeho jméno a naskočí obraty jako „ropná krize“ či „stagflace“. Carter slavil nepochybné úspěchy, nejvýraznější byla určitě mírová dohoda mezi Izraelem a Egyptem, která otevřela cestu k pozdější další normalizaci vztahů mezi židovským státem a jeho arabskými sousedy. Jinak byl ale Carter spíše prezidentem dobré vůle, která na opačné straně nenacházela publikum. (Respekt, 6. 1.) ■ Dar 73 krabic knih, které dohromady váží asi 800 kilogramů, před několika lety převzala Vědecká knihovna v Olomouci. Pečlivě je zkatalogizovala a postupně zpřístupnila veřejnosti. Jedna z největších sbírek judaik a hebraik v Česku obsahuje knihy, které se věnují například židovské filozofii. Knihy daroval do Olomouce prof. Gad Freudenthal. Ten se zabývá zkoumáním

historie středověké vědy a filozofie v židovských kulturách a vlivem arabské filozofie a vědy na židovské myšlení. Za svůj profesní život vytvořil velmi unikátní sbírku judaik a hebraik a tuto sbírku se rozhodl věnovat olomouckému Centru judaistických studií. (ČRo – regiony.cz) ■

Důležitou oporu pro komunistický režim tvořily učebnicové výklady moderních dějin. Možná překvapivě patřila k těm nejvíce pokřiveným problematikou holokaustu. Žáci a studenti si z hodin neměli odnést fakt, že koncentrační tábory vznikly především kvůli vyhlazení Židů. Ti byli sice v souvislosti s tábory smrti zmiňováni, nikoli však jako hlavní oběti. Již dějepisné učebnice z roku 1950, tedy nedlouho po skončení šoa, uvádějí: „V koncentračních táborech byli vězněni pokrokoví vědci a umělci a vůbec každý, kdo s nacismem nesouhlasil.“ Mohlo by se zdát, že šlo o projev typického stalinistického antisemitismu, ale ani pro údajně liberálnější režim v šedesátých letech dějepisný obraz nacistických represí totiž nezapadal do zjednodušeně černobílého výkladu druhé světové války jako souboje

dobra (komunismus) se zlem (nacismus). (Stoplusjednicka.cz, 7. 1.) ■ „V roce 390. výročí založení tábořského starého židovského hřbitova jsme obnovili oba pomníky, které se na tomto hřbitově nacházejí. Památník obětem okupace byl obnoven za 77 100 Kč. Kromě potřebného očištění kamenné architektury a obnovy zlatých a stříbrných nápisů bylo kompletně zrevidováno betonové podloží pomníku, aby nedocházelo k jeho propadu. Památník obětem holokaustu se bohužel stal terčem vandalismu, kdy z jeho centrální části byla odcizena Davidova hvězda. Výroba nové hvězdy, její osazení a oprava nátěru pomníku vyšly na 13 750 Kč.“ (Noviny tábořské radnice, 8. 1.) ■ Dnes a denně vidáme v médiích a na sociálních sítích, jak je atmosféra ve společnosti

rozjitřená a vyhrocená. Dotýká se vás to? „Začnu nedávnou zkušeností z počátku prosince. Tehdy jsem dostala jako vedoucí úřadu žádost podle zákona o svobodném přístupu k informacím. To by nebylo nic výjimečného, takových žádostí dostávám několik týdně. Ale autor této žádosti se mě dotazoval, zda jsem židovského původu a kolik státních zástupců v tomto úřadu je židovského původu.“ Co jste mu odpověděla? „Odpověděli jsme tak, jak nám zákon ukládá, že tento údaj nesdělíme, protože ho nevedeme, protože ho vést nemusíme. Ale od té doby o tom dotazu přemýšlím. Srovnávám to se situací a dotazy, které jsem dostávala před pěti deseti lety. Tehdy jsem si neuměla představit, že by takový dotaz přišel,“ říká Lenka Bradáčová, která stane od letošního dubna v čele Nejvyššího státního zastupitelství ČR, v rozhovoru pro Aktuálně.cz. (15. 1.) ■ Rokycany si každý rok připomínají vložení Kamenů zmizelých osud jedné rodiny, která byla nacisty deportována a poté zavražděna v koncentračních táborech. V pátek 24. ledna v 10 hodin vložilo město Rokycany další dva Kameny zmizelých Bertě a Františku Guthovým před dům, z něhož byli deportováni členové této rodiny. Jedná se o dům na náměstí U Saské brány, č. p. 12. První Kameny zmizelých byly ve městě osazeny v roce 2023. (Rokycanský deník.cz, 20. 1.) ■ Sedmadvacátý leden má lidem po celém světě připomínat utrpení milionů Židů, Romů,

Alice Herzová-Sommerová. Foto archiv.

homosexuálů a dalších nevinných obětí holokaustu. Česká televize letos k mezinárodnímu dni jejich památky připravila sérii dokumentárních filmů. Patří k nim i *Dáma z bytu číslo 6* o pražské pianistce Alici Herzové-Sommerové, jež přežila holocaust a dožila se 110 let. Dokumentárnímu zpracování hřejivého a nadějeplného životního postoje Alice, nejděle žijící Češky židovského původu přeživší holocaust, se dostalo patřičného ocenění včetně Oscara. Cenou akademie byl komorní filmový portrét oceněn 2. března 2014, týden po Alicině úmrtí. Alice Herzová-Sommerová prošla několika tábory včetně Terezína a navzdory hrůzám, které zažila, se nikdy nevzdala své lásky k hudbě a vždy si uchovávala pozitivní přístup k životu. (TV Pohoda, 20. 1.) (jd)

HOLOKAUST PO HOLOKAUSTE

O knihe *Ruka s vytetovaným čísлом*

Kniha *Ruka s vytetovaným čísлом* vyšla pôvodne v roku 1998. Napísala ju Hilda Hrabovecká (16. 12. 1924 – 20. 12. 2015), jedna z tisícky mladých žien, ktoré boli 25. marca 1942 v prvom transporte, ktorý smeroval zo Slovenska do Auschwitzu. Pri príležitosti nedežitej storočnice autorke jej rodina a priatelia pripravili druhé (rozšírené) vydanie a deň po tomto jubileu (staro)novú knihu dôstojne uviedli do života.

KNIHA

Pani Hrabovecká strávila v táborovom pekle takmer tri roky. Nevyhýba sa opisom prežitej hrôzy, napriek tomu, ako upozornil Egon Gál, jej spomienky sa v mnohom odlišujú od „holokaustového mainstreamu“: „Kniha *Ruka s vytetovaným čísлом* je iná ako väčšina kníh o holokauste, ktoré som čítal. Je menej o utrpení, viac o priateľstve, solidarite, súdržnosti a altruizme spoluväzňov. Bez nich by prežitie bolo oveľa ťažšie.“ Autorka menej hovorí o sebe a „ušetrený“ priestor venuje ľuďom, bez pomoci ktorých by nedokázala prežiť. Hoci autorský text je v oboch prípadoch identický, druhé vydanie nemožno považovať za púhy „klon“ originálu. Prispieva k tomu zasvätený úvod zostavovateľky Moniky Vrzgulovej, hlavne ale spomienky rodinných príslušníkov a priateľov, ktoré dotvárajú „zamlčané“ detaily autorkinho portrétu a tvoria tak cennú pridanú hodnotu publikácie.

Reflexie ľudí, ktorí zažili autorku v rôznych situáciách, presvedčivo dokumentujú, že holokaust síce „oficiálne“ skončil oslobodením, v myslení a konaní preživších však zanechal trvalú stopu.

Potvrdila to aj pani Hrabovecká. V článku, ktorý napísala krátko pred smrťou, uviedla: „Vedomie, ktoré zo mňa robí to, čo som, je dielom druhej svetovej vojny. Celý môj život, až do dnešného dňa, je determinovaný Osviečením.“ V svedectve, ktoré podala v rámci projektu *Oral history: Osudy tých, ktorí prežili holokaust*, okrem iného povedala: „Priznám sa vám k jednému, že som nechcela nič mať so židovstvom, som ihneď zmenila meno, vystúpila z cirkvi a nechcela som patriť k vyvolenému národu. Nepodarilo sa mi to. A či chcem či nechcem, to cítene mám v sebe, ten šólet mi chýba, aj tie rôzne tradície...“

HOLOKAUST PO HOLOKAUSTE

Zaujímavo charakterizovala svoje konanie počas holokaustu: „Moja životná filozofia nebola ani dopredu, ani dozadu, ale niekde v strede. Je v tom troška alibizmu, ale život ma k tomu viedol. Ja som sa v tom koncentráku nikdy nestrkala nikde, preto ja hovorím, že každý z nás vlastne na hrobe niekoho iného existuje.“ Myslím, že práve tu treba hľadať korene d'al-

šej dilemy. Autorka (podobne ako mnohí iní s rovnakými skúsenosťami) sa musela vysporiadať s pocitom viny z vlastného prežitia: „Predo mnou vybrali a za mnou vybrali a mňa nechali ešte živiť.“ Tieto zážitky sa stali motívom jej boja proti zabúdaniu na holokaust.

Po novembri 1989 sa zamerala na založenie inštitúcie, ktorá by vedecky dokumentovala túto tragickú stránku nedávnych dejín Slovenska. Zároveň si realisticky uvedomovala, že vtedajšia Mečiarova vláda takúto iniciatívu nepodporí. Preto hľadala iné cesty. Neúnavne oslovovala jednotlivcov a inštitúcie doma i v zahraničí so žiadosťou, aby morálne a finančne podporili túto ideu. Hoci sa to zdalo beznádejné, dokázala zabezpečiť prostriedky na uskutočnenie svojho zámeru. Na prelome milénia začalo ako spoločný projekt Nadácie Milana Šimečku a ŽNO Bratislava pôsobiť Dokumentačné stredisko holokaustu (DSH). Väčšina ľudí by sa s týmto kompromisným riešením uspokoi-

jila, pani Hilda však nepatrila k väčšine. V roku 2005 dosiahla to, že Ústredný zväz ŽNO zobral DSH pod svoje (priesktorové a finančné) krídla. Nevznikol slovenský Jad vašem, ale vďaka nej už takmer dve desaťročia na Slovensku pôsobí inštitúcia, ktorá s minimálnym počtom pracovníkov dosahuje výsledky, za aké sa nemusíme hanbiť. Pokračovala v boji proti zabúdaniu, iniciovala vznik divadelnej hry Viliama Klimáčka *Holokaust*, ktorá umeleckou formou oslovuje širokú verejnosť.

MEDZI MINULOSŤOU A BUDÚCNOSŤOU

Niekedy je ťažké pochopiť, ako sa preživší dokázali vyrovnávať s vlastným utrpením a smrťou svojich blízkych. Opäť si vezmem na pomoc Egona Gála: „Väčšina z nich nehovorila o holokauste ani so svojimi manželskými partnermi, ani so svojimi deťmi. Namiesto toho sa pustili vytvárať nový život. Našli si prácu, založili rodiny, budovali si kariéry. Hľadali dopredu, nie dozadu. Najprv budúcnosť, až potom po desaťročiach vyrozprávali svoj príbeh. Niektorí najskôr svojim rodinám, iní svetu. Najprv človek musí zvládnuť súčasnosť a vybudovať si budúcnosť, postarať sa o deti, až potom môže spomínať a smútiť za minulosťou. Toto je poučenie našich mám, ktoré sme pochopili, až keď nás opustili. Prehrali tí, čo volili opačný postup a zotrvali v minulosťi.“

Hilda Hrabovecká sa nechcela a nedokázala odpútať od minulosti, no nežila v nej. Holokaust vnímala ako zdroj poučenia a varovania súčasnej spoločnosti a ďalších generácií. Verila, že poznanie a pochopenie potenciálu ľudskej krutosti zabráni opakovaniu podobnej tragédie. Bola obeťou veľkého zla, no nezatrpkla. Solidaritu, vďaka ktorej prežila, vracala ľuďom, ktorí to potrebovali. V príspevkoch tých, čo ju poznali, sa opakovane objavujú príklady jej obeťavosti a empatie. Hoci už v päťdesiatych rokoch stratila ilúzie o komunistickej ideológii, nevystúpila z KSČ, lebo verila, že tak môže viac a lepšie pomáhať.

Na záver opäť zacitujem Egona Gála: „Životný príbeh pani Hraboveckej mal zmysel. Jej kompasom bolo svedomie, nie prijaté názory či slepé dodržiavanie pravidiel a konvencií.“

PETER SALNER

Hilda Hrabovecká: *Ruka s vytetovaným čísлом*. 2. rozšírené vydanie. Marenčin PT 2024. 174 strán, cena 15,90 EUR.

Veronika Tuckerová BEDEKR KAFKA

■ Kniha slavistky a germanistky Veroniky Tuckerové vede čtenáře po dvou méně probádaných liniích české kafkovské recepcce. První se inspiruje postavou Josefa K. z románu *Proces*, který má za úkol v jedné z kapitol provést italského obchodního partnera po chrámu svatého Víta. Podobně hledal později pražské kafkovské stopy dodnes nedocenený spisovatel a překladatel Emanuel Frynta; pomáhal i prvním zahraničním „turistům“, kteří přijížděli do města ve snaze vypátrat kontext Kafkova díla.

Druhá linie knihy se rovněž inspiruje topografickou metaforou: mapuje přítomnost Kafky v době, kdy zmizel z veřejného prostoru, byl přítom čten a vnímán jako zásadní autor mnohými českými básníky, spisovateli a výtvarníky (Zbyněk Sekal, Mikuláš Medek, Egon Bondy, Václav Havel, Bohumil Hrabal, Jiří Kolář, Jan Hanč, Bohumila Grögerová, Josef Hiršal ad.). Kromě tří ústředních kapitol (I. Kafkova Praha: od Eisnerova trojího ghetta po kafkovský baedeker Emanuela Frynty, II. Kafkovští turisté a jejich pražští průvodci, III. „Můj vztah ke Kafkovi je vroucí“: Kafka v padesátých letech 20. století) obsahuje kniha několik „zastavení“ věnovaných dalším tématům, bohatý obrazový doprovod a rejstříky.

Vydala Revolver Revue ve své knižní edici (č. 153/2024) v roce 2024, redakčně připravil Michael Špirit. 216 stran, doporučená cena 450 Kč (v e-shopu revolverrevue.cz 330 Kč).

David I. Kertzer PAPEŽ VE VÁLCE. TAJNÁ HISTORIE PIA XII., MUSSOLINIHO A HITLERA

■ V březnu 2020 byly zpřístupněny archivy z doby pontifikátu Pia XII., takže už lze vyprávět ucelený příběh o tom, jaké kroky tento kontroverzní papež podnikal během druhé světové války. Publikace *Papež ve válce* nabízí čtenářům první vyčerpávající popis událostí, který z archivů čerpá. Autor, profesor sociálních věd, antropologie a italských studií na Brownově univerzitě v Providence v USA, studoval tisíce dokumentů, především těch, které se bezprostředně dotýkají rozhodnutí, jež Pius XII. učinil v letech 1939–1945. Věnoval se nejen dosud nezveřejněným dokumentům z Vatikánu, ale i z archivů v Itálii, Německu, Francii,

KNIHY UDÁLOSTI

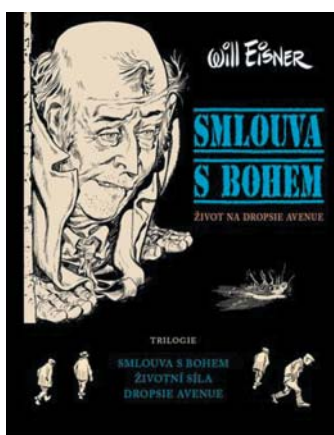
Festival Mazel tov připomněl také judaistu Valeriana Trabalku a jeho pamětní desku v Rajskej ulici.

Velké Británii a Spojených státech. Jeho dílo se vypořádává s mýty a nepravdami obklopujícími papežovo jednání v uvedených letech a ukazuje, proč se hlava katolické církve opakovaně podřizovala vůli Hitlera a Mussoliniho. Historik Ian Kershaw o něm řekl: „Tato kniha ukončuje podstatnou část debaty o papeži Piovi XII. a jakákoli přetrvávající obhajoba jeho postoje se nyní stává nedůvěryhodnou.“

Vydalo nakl. Kalich v Praze roku 2024. Z angličtiny přeložil Michal Plzák. 560 stran, dop. cena 788 (v e-shopu nakl. 670 Kč).

Will Eisner SMLOUVA S BOHEM

■ Trilogie *Smlouva s Bohem*, *Životní síla* a *Dropsie Avenue* je grafický román legendárního amerického kreslíře a karika-

turisty Willa Eisnera (1917–2005) vydaný v letech 1978, 1988 a 1995. Protagonisty jsou chudí přistěhovalci, většinou Židé, kteří žijí ve 20. a 30. letech minulého století v jednom newyorském činžáku. Děj vychází z Eisnerových vlastních zkušeností, příběhy jsou tematicky propojeny motivy frustrace, deziluze a násilí.

Argo 2024, překlad Richard Podaný, 520 stran, dop. cena 598 Kč.

MAZEL TOV

Festival židovskej kultúry

■ Podujatia spojené s druhým ročníkom festivalu židovskej kultúry Mazel tov, opätovne organizovaným neziskovou organizáciou Jewrope, sa v loňskom roke konali nie len v Bratislave, ale aj v stupavskej synagóge, a to po dobu niekoľkých mesiacov – od marca až do začiatku októbra 2024.

Bolo ich mnoho, zmieňme napríklad koncerty zahraničných a domácich hudobných interpretov, prednášky (*Židovská Stupava a jej osobnosti*; *Stratené / Nájdené / Zabudnuté?* – príbeh unikátneho nálezu vzácných náhrobkov zo Staronového židovského cintorína v Bratislave; *Židovskí vojaci a dôstojníci v radoch c. k. armády*; *Viedenský Bratislavčania / bratislavskí Viedencania*), fotografické a panelové výstavy (*Biz hundert un tsvantsik* – storoční, ktorí prežili), prehliadky židovských pamiatok, ochutnávka kulinárskych špeciálov, diskusie s knižnými autormi, inštalácia pamätnej tabule venovanej židovskej komunite v Tvrdošíne, slovenská premiéra filmu *Fioretta* a s ňou spojená nezabudnuteľná diskusia s jeho autorom Randym Schoenbergom – mužom, ktorý prinavrátil obraz *Dáma v zlatom* jej právoplatným majiteľom –, ale aj pripomenka obetí tragických udalostí 7. októbra 2023.

Dve z uvedených fotografických a panelových výstav – *Viedenský Bratislavčania / bratislavskí Viedencania* a fotografie laureáta Czech Press Photo Martina Bاندžáka, dokumentujúce unikátny nález vzácných náhrobkov zo staronového cintorína a jeho žalostný súčasný stav – si môžete na bratislavských hradbách a Židovskej ulici pozrieť až do roka 2025.

Festivalu sa zúčastnilo neuveriteľných niekoľko tisíc účastníkov. To je výsledok, na ktorý sú organizátori a jednotliví protagonisti festivalu nesmierne hrdí.

Na záver si preto aj touto cestou dovoľme poďakovať všetkým, ktorí sa na organizovaní festivalu Mazel tov priamo podieľali, tým, ktorí svojím pričinением obohatili jeho obsah, ako aj tým, ktorí festival podporili finančne.

Tešíme sa na vás opäť toho roku a všetkým aj touto cestou želáme *mazel tov!*

Kliknite si na priložený link a pozrite si zozrieh hlavných podujatí festivalu Mazel tov:

<https://www.youtube.com/watch?v=uHvJPTv5-xc>. **TOMÁŠ STERN**

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA**Maiselova 18, P 1, velký sál****Káva o půl čtvrté**

■ Ve středu **5. února** přijde na Kávu režisér **Jan Svěrák**, tvůrce oblíbených snímků *Obecná škola*, *Tmavomodrý svět*, *Vratné lahve* a oscarového *Kolji*.

■ V úterý **25. února** přivítáme psychologa, spisovatele, bývalého velvyslance ČR v USA, Izraeli a Velké Británii, **Michaela Žantovského**. Pohovoří o tom, jak se projevívá nástup Donalda Trumpa k moci.

Kavárna je otevřena od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE**Akce začínají v 18 hodin a je na ně volný vstup.**

■ 12. února, auditorium (3. patro, Maiselova 15, P 1): Přednáška historičky Magdaleny Sedlické *Dokumentační akce v Praze*. Ve spolupráci s českým uzlem EHRI (Evropská infrastruktura pro výzkum holokaustu, www.ehri.cz) připravilo ŽMP u příležitosti 80. výročí konce druhé světové války přednáškový cyklus *Nové poznatky a prameny k dějinám holokaustu*.

První vystoupí M. Sedlická, která vás seznámí s digitální edicí svědeckých přeživších šoa, shromážděnou převážně v letech 1945–1946 v rámci tzv. Dokumentační akce v Praze. Šlo o jeden z prvních projektů, který se zaměřoval na sběr autentických dokumentů a dokladů o šoa, zejména z území protektorátu.

■ 20. února, auditorium: Přednáška hebraistky Karoliny Kašeové o literární jidiš avantgardě. Představí literární osobnosti, umělecké skupiny a evropská centra jidiš avantgardy jako Varšava, Lodž, Vilnius, Lvov a Kyjev. Můžete se těšit na ukázky z děl básničky a filozofky Debory Vogel, umělecké skupiny Di Chaliastre nebo Jung Vilne.

■ 26. února, Maiselova synagoga, Maiselova 10, P 1: Autorské čtení románu *Hella*, oceněného Magnesií Literou, a diskuse s jeho autorkou Alenou Machoninovou. *Hella* je na první pohled pátráním po osudu Heleny Frischerové, která psala básně a prózu o deseti letech strávených v gulagu a která se stala předlohou hrdinky Ri z románu *Moskva-hranice* (1937) Jiřího Weila. *Hella* však není dokument. Ale pokud něco dokumentuje, pak autorčinu cestu k Helle, vedoucí přes jiné knihy a reflexi vlastního života v putinovském Rusku. Diskusi povede Daniela Vrbová, redaktorka Českého rozhlasu.

KULTURNÍ POŘADY Othon Coubine, *Rotunda*, kolem 1936.**MALÝ MEHRIN PROGRAM****Vídeňská 14, Brno**

■ 11. února od 18.00: Přednáška Ines Koeltzsch, německé historičky, jež se věnuje židovské sociální a kulturní historii, na téma „Před světovou slávou. Nekrology za Franze Kafku a budování literární nesmrtnosti“. V přednášce o své nové knize *Vor dem Weltruhm* (2024) Koeltzsch ukazuje, jak prostřednictvím textů, obrazů a mluveného slova známí a neznámí autoři a autorky vzpomínali na Kafku bezprostředně po jeho smrti. Zvláštní důraz klade na vytvoření židovské pamětní komunity, ke které přispěla mj. i malířka a brněnská rodačka Clara Epstein.

■ 19. února od 18.00: Reportáž literárního historika, prof. Martina C. Putny, *Nové zprávy ze Svaté země*, v níž čerpá ze své zimní cesty. Kudy vedou bojové linie uvnitř izraelské společnosti? Jaká je budoucnost křesťanských komunit?

■ 27. února v 18.00: *I takovýhle pěkný záběry uměl děda...* Přijměte pozvání na debátní večer k aktuální výstavě *Oči otevřené, ruce připravené. Světy Arnošta Beneše (1900–1943)*, která připomíná třebíčského rodáka nadaného mnoha talenty, širší osudy rodiny Benešových i židovskou historii Třebíče. Debatu s vnuky Arnošta Beneše Jiřím a Petrem Urbanovými povede historička Tāna Klementová.

Více na www.malymehrin.cz.**ÉCOLE DE PARIS**

■ Už jen do 2. března potrvá ve Valdštejnské jízdárně zdařilá výstava Národní galerie nazvaná *École de Paris: Umělci z Čech a meziválečná Paříž*, která se široce věnuje především třem umělcům: kralupskému rodákovi Georgesí Karsovi, jehož 80. výročí tragické smrti si připomínáme 5. února; Othonu Coubinovi a Zdenku Eberlovi, ale také jejich uměleckému a společenskému okruhu (viz minulé číslo *Rch*).

WINTERNITZOVA VILA**Míru zdar!**

■ Inscenace *Míru zdar!* je site specific projekt, vytvořený na základě pohnutého osudu židovské rodiny Winternitzových. Vila, kterou si v roce 1932 nechali postavit od proslulého architekta Adolfa Loose na pražském Smíchově v ulici Na Cihlářce, se dostala do rukou nacistů a rodina byla poslána do koncentračního tábora. Josef Winternitz se synem Petrem zahynuli, přežila pouze Jenny Winternitzová s dcerou Suzanou. Ani po válce se však do vily nevrátili, komunisté budovu zestátnili a vybudovali z ní mateřskou školku. Děj inscenace se odvíjí od této okolnosti, ocitáme se v 50. letech ve Winternitzově vile a Jenny Winternitzová se na jednu noc tajně vloupá do vlastního domu.

Scénář a režie: Kristýna Nebeská; dramaturgie: Lucie Trmíková a Kateřina Volánková; hrají: Petra Lustigová, Lucie Trmíková, Jiří Chadraba, Lenka Netušilová. V prodeji jsou ještě vstupenky na 27. února (vstupenky a informace o dalších akcích ve vile viz www.loosovavila.cz).

SBÍRKA NA KNIHU**PRAŽSKÉ STOLPERSTEINE II**

■ Na adrese <https://donio.cz/knihy-prazske-stolpersteine-svazek-ii> lze přispět na druhý díl publikace Trevora Sage, který již léta v Praze čistí Kameny zmizelých (první Stolpersteine Gunter Demnig instaloval v Praze roku 2008, dnes jich je v hlavním městě 784) a zanáší jejich lokaci do mapy, již spustil on-line. T. Sage při pátrání po pražských kamenech nashbíral spoustu informací o obětech, mnoho fotografií a pohnutých životních příběhů. Sestavil z nich knihu, kterou vydal roku 2021 anglicky, o dva roky později česky pod názvem *Pražské Stolpersteine: Kameny zmizelých. Zapomínání navzdory*. První díl obsahuje prvních 466 Stolpersteinů položených v letech 2008–2021. Druhý díl bude obsahovat příběhy 321 Stolpersteinů, instalovaných v Praze v letech 2022–2024.

■ Připomeňme, že přípravu kamenů, realizaci objednávek a logistiku pokládání Stolpersteinů připravuje Veřejně prospěšný spolek na podporu osob dotčených holokaustem. Informace o spolku najdete na stránkách www.spolek.org.

Údaje o existujících Stolpersteinech naleznete na stránkách www.stolpersteinecz.cz, jejichž vytvoření podpořily Magistrát hlavního města Prahy a Nadační fond obětem holokaustu.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **On-line kurzy:** V únoru začíná 2. pololetí výuky v rámci e-learningu Lauderových škol. Kromě kurzů hebrejštiny nejrůznějších úrovní se můžete přihlásit na několik přednášek o judaismu. V úterý od 19.00 do 19.45 bude Julius Müller vyučovat kurz Rodopisné bádání aneb Cesta tam a zase zpátky. Kurz je určen pro začátečníky i pokročilé badatele v oblasti genealogie. Můžete se těšit na práci s rodokmeny, fragmenty či rodopisnými poznámkami samotných účastníků kurzu. Kurz také slibuje překonat mýty o nedostupnosti zdrojů, zejména židovských matrik. Vedle klasické metodiky genealogie jako pomocné vědy historické si přiblížíme i on-line zdroje a moderní metody analýzy DNA.

Český lektor Filip Friedmann, žijící dlouhodobě v Izraeli, bude mít kromě Židovských svátků a Osobností Státu Izrael nový kurz nazvaný Haftara, kde se zaměří na vysvětlení obsahu prorockých knih Tanachu, které dnes doprovázejí každé čtení Tóry v rámci sobotní bohoslužby. Účastníci se seznámí s historií, významem a hlavně obsahem těchto zvláštních textů z prorockých knih.

V případě zájmu o některý z kurzů, prosím, kontaktujte koordinátorku: alzbeta.glancova@team.clicktobejewish.cz.

■ **In medias res:** dne 4. února se koná již tradiční konference, jejíž zajímavé hosty z různých oborů zvou sami studenti. kw

TU BIŠVAT NA ŽOP

■ Oslavte Nový rok stromů na židovské obci v Maiselově 18. Koná se **12. února**. Program: od 15.30 workshop pro menší děti a program pro větší děti; od 17 hodin seder Tu bišvat v jidelně a izraelské písně. Slavnostní večer povedou chazan Avraham Taylor a kantor Zelman.

Jídla na slavnostní tubišvatovou večeři si laskavě rezervujte na e-mailové adrese restaurace@kehilaprag.cz.

STUDENTSKÁ SOUTĚŽ

Srdce je oheň

■ Židovská obec Brno prostřednictvím Centra židovské kultury ŠTETL ve spolupráci s Gymnáziem Přírodní škola, z. ú., vyhlašuje celostátní literárně-výtvarnou soutěž pro žáky a studenty základních, středních a základních uměleckých škol v České republice. Soutěž s názvem *Srdce je oheň* je inspirována

VÝZVY ZPRÁVY INZERCE

Mezinárodním dnem památky obětí holokaustu (27. leden) a jejím cílem je vytvořit jedno vydání časopisu podle vzoru těch, které vznikaly v terezínském ghettu.

Soutěž navazuje na loňský úspěšný projekt Černý Petr z Terezína, do kterého se zapojilo přes 130 škol z celé republiky. Letošní ročník se soustředí na tvorbu dětských časopisů vzniklých v Terezíně v době holokaustu (*Vedem, Rim rim rim, Domov, Bonaco* a další).

„Název Srdce od Hanuše Hachenburga, mladého básníka zavražděného v Osvětimi,“ říká Barbora Dočkalová, vedoucí centra židovské kultury ŠTETL a kurátorka projektu.

Kreslení, psaní i ostatní tvůrčí aktivity fungovaly pro terezínské děti jako terapie, která jim pomáhala lépe snášet život ve skličující každodenní realitě ghetta. Dochované časopisy představují jedinečný doklad odvahy a kreativity dětí v podmínkách ghetta a mohou sloužit jako inspirace pro současné žáky.

Startovní čarou bude pro všechny zúčastněné představa situace, kdy se nedobrovolně ocitli v izolaci od okolního světa, internetu, sociálních sítí a technologií, a mají za úkol kolektivně vytvořit časopis sloužící k pobavení a vzdělání vrstevníků pouze s využitím vlastních znalostí, dovedností a talentu.

Soutěž není zaměřena na přesnou reprodukci původních terezínských časopisů. Jejím cílem je podnítit dnešní žáky a studenty k tvůrčímu zamyšlení nad situací dětí internovaných v Terezíně a jejími paralelami se současným světem.

Soutěžní práce je třeba odevzdat v tištěné i elektronické podobě. Ty nejlepší budou prezentovány na výstavě v Institutu Paměti národa Brno v rámci čtvrtého ročníku festivalu ŠTETL FEST 2025. Vítězný časopis bude vydán a distribuován návštěvníkům festivalu.

Uzávěrka odevzdání prací je **30. dubna 2025**, výsledky budou vyhlášeny 31. května 2025.

Pro více informací a metodické pokyny k zapojení do soutěže se obraťte na info@stetl.cz.

Těšíme se na vaše příspěvky.

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

■ Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2025. Téma: podpora vzdělávání a českého židovského školství; ochrana kulturních památek; rozvoj židovských tradic na území České republiky.

Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formuláři Nadace Židovské obce v Praze. Termín uzávěrky je stanoven k **28. únoru 2025** a **30. červnu 2025**.

Bližší informace a formuláře jsou k dispozici na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz, dále na internetu: https://www.kehilaprag.cz/cs/stranka/partnerske-organizace/nadace-a-fondy/n-zop_244.

SPRÁVA NOVÉHO ŽIDOVSKÉHO HŘBITOVA

■ Technická správa Nového židovského hřbitova v Praze 3 (Izraelská ul. 1) prosí o pomoc při hledání kontaktů na osoby s příbuzenskými nebo jinými vazbami k těmto pohřbeným: JUDr. Arnošt Heller a MUDr. Livie Hellerová (urnové oddělení) a Gottlieb a Henriette Schmelkes.

■ Zároveň prosíme všechny návštěvníky, kteří vlastními silami pečují o náhrobky a hrobová místa nebo tuto péči zprostředkovávají, aby nás kontaktovali za účelem evidence těchto činností v rámci správy a pravidelné údržby celého hřbitovního areálu. Obracet se na nás samozřejmě můžete i s nejrůznějšími dotazy a připomínkami, které s technickou správou souvisejí. Děkujeme.

Kontakt: sbh.sekretariat@matana.cz, tel: 603 305 711.

ULPAN PRAHA

■ Na přelomu února a března začíná zápis do letního semestru pražského ulpanu, který nabízí kurzy pro různé úrovně znalostí, od úplných začátečníků po pokročilé. Na stránce www.ulpan.cz naleznete postupně přehled všech kurzů letního semestru; po rozkliknutí názvu kurzu se vám zobrazí jeho podrobný popis a elektronická přihláška.

INZERCE

■ Tříčlenná rodina z Ukrajiny (matka a dcery, 11 a 13 let, obě chodí do české školy), slušná a tichá, hledá možnost nepředraženého bydlení v Praze, od července 2025. Kontakt v redakci (roschodes@sefer.cz).

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **február** oslávia narodeniny: pani Dagmar Hrnčiarová, nar. 2.2. – 73 rokov; pani Eva Welwardová, nar. 19.2. – 77 rokov; pani Marta Uhliarová, nar. 17.2. – 59 rokov; pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 72 rokov; pán Leopold Redlinger, nar. 22.2. – 84 rokov, a pán Matej Turčan, nar. 27.2. – 35 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **februári** oslávia narodeniny: pani Eva Bihellerová – 77 rokov; pán Juraj Bock – 89 rokov; pán Peter Borský – 74 rokov; pani Zuzana Diamantová – 87 rokov; pán Doc. Ing. Anton Doktorov – 65 rokov; pán Peter Gavora – 83 rokov; pán Anatolij Goldenberg – 78 rokov; pán Jozef Kospelman – 78 rokov; pani Katarína Luciačková – 71 rokov; pán Mgr. Zdenko Marko – 70 rokov; pán Peter Munk – 72 rokov; pani PhDr. Judita Neumannová – 74 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 86 rokov; pani Valéria Slámová – 97 rokov; pán Karol Slnek – 76 rokov; pán MUDr. Kurt-Karol Sudek – 94 rokov; pani Karolína Szorádová – 76 rokov; pani Judita Šándorová – 89 rokov; pán Ján Štrasser – 79 rokov; pán Milan Valášek – 78 rokov, a pán JUDr. Ivan Werner – 79 rokov. Prajeme im veľa zdravia, spokojnosti a pohody. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie

Židovská náboženská obec Bratislava so smútkom oznamuje, že 5. ledna 2025 zomrel pán Pavol Just.

Zichrono livracha.

ŽNO BRNO

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Milada Winklerová, nar. 1.2. – 76 let; pan Petr Urban st., nar. 9.2. – 66 let; pan David Joshua Ondra, nar. 16.2. – 15 let; pani Sara Blau, nar. 17.2. – 24 let; pani Hana Fischer, nar. 17.2. – 77 let; pan Jan Rybář, nar. 17.2. – 78 let, a pan Martin Stančev, nar. 26.2. – 52 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO DĚČÍN

V **únoru** oslavují: pan Petr Malina; pani Eva Grisová; pan Ing. František Komorek; pan Zdeněk Popper a pan Mgr. Michal Zpevák. Všem přejeme zdraví a spokojenost. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KARLOVY VARY**

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Mgr. Alena Vostřelová, nar. 2.2. – 62 let, a pani Alena Novotná, nar. 20.2. – 51 let. Přejeme jim hodně zdraví, štěstí a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V mesiaci **február** oslávia narodeniny: pani Etela Bergerová – 68 rokov; pán Tomáš Borový – 79 rokov; pán MUDr. Ladislav Burger – 76 rokov; pani Hedviga Ivaščuová – 71 rokov; pani Eva Pavljuková – 78 rokov; pán Ing Daniel Riemer – 77 rokov; pani MUDr. Mária Rzounková – 78 rokov; pán Mikuláš Šimon – 87 rokov, a pani Ing. Viera Veselová – 78 rokov. Prajeme im všetko najlepšie a veľa zdravia. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO LIBEREC

V **únoru** oslaví narodeniny: slečna Miriam Serafina Maxa, nar. 21.2. – 2 roky, a pan Zdeněk Šlomovič, nar. 25.2. – 69 let. Do dalších let jim přejeme hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OLOMOUC

V **únoru** oslavují: slečna Kristýna Neumannová, nar. 5.2. – 20 let, a pani Helena Weil, nar. 22.2. – 77 let. Přejeme jim vše nejlepší, hlavně pevné zdraví.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO OSTRAVA

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Jindřich Goba, nar. 14.2. – 92 let, a pani Nora Macurová, nar. 22.2. – 81 let. Přejeme jim hodně zdraví a spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PLZEŇ

V **únoru** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Iveta Čechová – 57 let, a pan ing. Zdeněk Roubíček – 73 let. Všem na-

ším jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **únoru** oslaví narodeniny: pani Kateřina Bígllová, nar. 9.2. – 76 let; pan Jozef Braun, nar. 23.2. – 80 let; pan Michael Dushinsky, nar. 10.2. – 79 let; pan Albert Erent, nar. 2.2. – 85 let; pani Alexandra Herrmann-Goldscheider, nar. 14.2. – 80 let; pan Aron Chaplik, nar. 24.2. – 87 let; pani Jitka Jelínková, nar. 22.2. – 75 let; pani Helena Klímová, nar. 3.2. – 88 let; pani Irena Luňáková, nar. 8.2. – 79 let; pan Michal Pacovský, nar. 6.2. – 76 let; pani Renata Pavelková, nar. 8.2. – 87 let; pani Mariana Russová, nar. 14.2. – 88 let; pani Alena Smolíková, nar. 9.2. – 87 let; pani Alena Smutná, nar. 16.2. – 75 let; pani Alena Štěpánková, nar. 4.2. – 77 let, a pani Helena Valíková, nar. 5.2. – 94 let. Oslavencům přejeme do dalších let vše nejlepší, hlavně dobré zdraví.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S lítostí oznamujeme, že dne 26. prosince 2024 zemřela ve věku 86 let pani Helena Tatarová.

Zichrona livracha.

Se smutkem oznamujeme, že dne 2. ledna 2025 zemřel ve věku 79 let pan Ivan Peter Koritschan.

Zichrono livracha.

Se zármutkem oznamujeme, že dne 16. ledna 2025 zemřela pani Dina Revzin. Se zesnulou jsme se rozloučili 20. ledna v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **február** oslávia svoje narodeniny: pán Ing. Pavel Greguš – 69 rokov; pani Ing. Bianka Horváthová – 78 rokov; pani MUDr. Helena Martonová – 82 rokov, a pani Erika Tomková – 75 rokov. Oslávencom prajeme všetko najlepšie, hlavne pevné zdravie.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TEPLICE

V **únoru** oslaví narodeniny: pan Michael Lichtenstein, nar. 23.2. – 74 let, a pani Ivana Mertová, nar. 12.2. – 33 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

SVOBODNÍ DO ČELA

Neklidný počátek roku zažilo Rakousko. Konzervativní rakouský kancléř Karl Nehammer první lednovou sobotu oznámil rezignaci s tím, že se nelze dohodnout se středolevicovou Sociálnědemokratickou stranou Rakouska (SPÖ) „v klíčových bodech“ pro sestavení vlády. V neděli nový předseda Nehammerovy konzervativní Rakouské lidové strany (ÖVP) Christian Stocker prohlásil, že ÖVP „neodmítne jednání s FPÖ“, tedy se Svobodnou stranou Rakouska, protiimigrační a Rusku nakloněnou partají, kterou v roce 1956 založili bývalí nacisté a která loni vzáří poprvé zvítězila ve volbách do rakouské Národní rady. Nemohla sestavit vládu, neboť s ní (až do ledna) odmítaly spolupracovat všechny ostatní velké strany. Pokud se kancléřem stane kandidát FPÖ Herbert Kickl, hrozí, že se připojí k podobně smýšlejícím lídrům, jako jsou maďarský premiér Viktor Orbán a slovenský předseda vlády Robert Fico.

PIETA V BABÍM JARU

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij se v neděli 26. ledna zúčastnil v Babím Jaru u Kyjeva slavnostního ceremoniálu u příležitosti 80. výročí osvobození Osvětimi-Březinky. Akcí uspořádal Zelenského úřad ve spolupráci s Federací židovských obcí na Ukrajině (FŽOU) a Organizací pro připomínku Babího Jaru, místa, kde byly během holokaustu zmasakrovány desetitisíce Židů. Na shromáždění se vedle významných židovských představitelů a hodnostářů sešli velvyslanci z celého světa v čele s izraelským velvyslancem Michaelem Brodským.

Rabín Meir Stambler ocenil angažovanost Ukrajiny pod vedením Zelenského ve vzdělávání o holokaustu a srovnal ji s potlačováním v sovětské éře, která podporovala „antisemitismus a nevědomost“.

MUSKA AFD

Americký podnikatel a miliardář Elon Musk na sebe čím dál více poutá pozornost jako člověk, který ohrožuje demokracii: jak v USA, kde během kampaně patřil ke skalním přívržencům nového prezidenta Donalda Trumpa a poté se stal vlivnou postavou, tak v Evropě. Již dvakrát prostřednictvím přímého videospojení podpořil předvolební akce německé krajně pravicové strany AfD (Alternativa pro Německo), naposledy mluvil v lednu, pár dní před připomínkou 80. výročí osvobození Osvětimi, k 4500 lidem v Halle.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Mark Podwal: *Strom života, k svátku Tu bišvat.*

Sděлил jim, že „děti by neměly nést vinu za hříchy svých rodičů, natož prarodičů“ a že „je dobré být hrdý na německou kulturu, německé hodnoty a neztratit to v nějakém multikulturalismu, který vše rozměšluje“. Alice Weidelová, vůdkyně AfD, mu poděkovala, řekla, že republikáni dělají Ameriku opět velkou, a vyzvala své příznivce, aby i oni učinili Německo opět velkým.

Téhož dne se sešli odpůrci krajní pravice. U berlínské Braniborské brány se jich shromáždilo na 100 tisíc, hojná účast byla i v Kolíně nad Rýnem.

CENA PRO JAVIERA MILEIE

Letos poprvé získal cenu, které se přezdívá „židovská Nobelovka“ a již uděluje nadace Genesis Prize, člověk s nežidovskými kořeny, a navíc hlava státu: argentinský prezident Javier Milei. Čtyřiapadesátiletý Milei byl vychován jako katolík, ale proslul svým zájmem o judaismus. Prohlásil, že po odchodu z funkce hodlá konvertovat. Během jeho působení (tedy od prosince 2023) se země stala jedním z nejvěrnějších podporovatelů Izraele.

Dosud cenu ve výši jednoho milionu dolarů získalo dvanáct osob, například Steven Spielberg, Barbra Streisandová či Natan Šaransky. Příjemci částku tradičně věnují na dobročinné účely.

OSVĚTIMSKÉ ZATYKAČE

Nejprve musela vláda Donalda Tuska řešit, zda by při mezinárodním pietním shromáždění u příležitosti 80. výročí osvobození Osvětimi měla zatknout izraelského premiéra. Jak známo, loni vydal Mezinárodní soudní dvůr (ICJ) zatykač na Netanjahua a jeho bývalého ministra obrany Galanta, které obvinil z „válečných zločinů a zločinů proti lidskosti“ v Pásmu Gazy. Polsko jako zakládající člen ICJ je právně zavázáno k výkonu zatykače. Tuskův kabinet přijal rezoluci, v níž se uvádí, že záruka bezpečnosti izraelských představitelů je „součástí pocty židovskému národu, jehož miliony dcer a synů se staly obětmi holokaustu spáchaného třetí říší“.

Netanjahu však do Osvětimi vyslal ministra školství Joava Kiše. Několik Palestinců s polským občanstvím místní úřady požádalo, aby byl zatčen i tento izraelský ministr. Jako důvod uvedli, že Kiš během povinné služby v armádě a až do svého odchodu do zálohy v roce 2016 sloužil jako stíhací pilot, a tak je též odpovědný za údajné válečné zločiny. Kiš požadavek odmítl s tím, že se jedná o „palestinské pokusy šířit lži a překrucovat realitu“.

KÁMEN DO ÓSAKY

Izraelské ministerstvo zahraničí plánuje speciální operaci, při níž bude do Japonska převezen kámen z jižní části Západní zdi, který bude vystaven na výstavě Expo v Ósace. Zahájení výstavy Expo je naplánováno na 13. dubna a veletrh má během šesti měsíců navštívit přibližně 28 milionů lidí. Izraelský pavilon se zaměří na židovské tradice a kulturu, na izraelské inovace a podnikání. (am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele společnost SEND Předplatné, spol. s r. o. (www.send.cz; call centrum 225 985 225; mobil 777 333 370; e-mail: send@send.cz). Předplatné pro Slovensko: MAGNET press Slovakia, s. r. o., P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí a v elektronické podobě vyřizuje administrace *Roš chodes*. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 31. 1. 2025.

Cena 50 Kč (2,20 €)